

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Педагогічний факультет
Кафедра загальної педагогіки і спеціальної освіти

Звєкова С. М.

**Дослідницька діяльність у професійній підготовці
фахівців спеціальної освіти**

методичні рекомендації

УДК: 376.1:001.891

Методичні рекомендації «Дослідницька діяльність у професійній підготовці фахівців спеціальної освіти» для здобувачів освіти спеціальності А6 Спеціальна освіта (за спеціалізаціями) освітнього рівня бакалавр. Затверджено вченою радою педагогічного факультету. Протокол № 4 від 20 жовтня 2025 року Ізмаїл: Ізмаїльський державний гуманітарний університет. 2025. 50 с.

Автор-укладач:

Звєкова Світлана Миколаївна – викладач кафедри загальної педагогіки і спеціальної освіти Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Рецензенти:

Качуровська Оксана Борисівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки і спеціальної освіти ІДГУ.

Григорович Олена Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедри іспанської філології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Талмач Юлія Борисівна – директор Комунального закладу "Ізмаїльський навчально-реабілітаційний центр Одеської обласної ради", викладач кафедри загальної педагогіки і спеціальної освіти ІДГУ.

Методичні рекомендації адресовано викладачам закладів вищої освіти, здобувачам вищої освіти спеціальності «Спеціальна освіта», майбутнім логопедам, а також усім фахівцям, зацікавленим у вдосконаленні системи професійної підготовки кадрів для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
1. Розвиток дослідницької компетентності як складник професійної підготовки майбутніх бакалаврів спеціальної освіти	7
2. Формування дослідницької компетентності майбутніх бакалаврів спеціальної освіти в процесі професійної підготовки	8
2.1. Провідні складники становлення дослідницької компетентності здобувачів вищої освіти	8
2.2. Інтеграція дослідницьких завдань у фахові дисципліни спеціальної освіти.....	10
2.3. Роль науково-дослідної роботи студентів у формуванні професійної готовності майбутніх фахівців	13
3. Методи та форми розвитку дослідницької компетентності майбутніх бакалаврів спеціальної освіти	15
3.1. Активні та інтерактивні методи навчання у формуванні дослідницьких умінь	15
3.2. Проєктна та проблемно-дослідницька діяльність студентів спеціальної освіти	17
3.3. Кейс-методи у підготовці майбутніх логопедів та фахівців спеціальної освіти	20
3.4. Дослідницькі завдання, міні-дослідження та аналіз практичних ситуацій	22
4. Неформальна освіта та волонтерська діяльність як чинники розвитку дослідницької компетентності	24
4.1. Роль неформальної освіти у професійному та дослідницькому зростанні майбутніх фахівців спеціальної освіти	24
4.2. Участь студентів у наукових заходах, тренінгах, вебінарах і молодіжних наукових хабах	27
4.3. Волонтерська діяльність майбутніх логопедів у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами	28
5. Використання інформаційних технологій у формуванні дослідницької компетентності майбутніх логопедів	29
5.1. Цифрові інструменти для організації та проведення педагогічних досліджень	30
5.2. Використання логопедичних застосунків і цифрових ресурсів у дослідницькій практиці	31
5.3. Онлайн-дослідження, цифрові кейси та візуалізація результатів досліджень	34
6. Оцінювання рівня сформованості дослідницької компетентності майбутніх бакалаврів спеціальної освіти.....	37
6.1. Методи самооцінювання та рефлексії дослідницької діяльності студентів	37
7. Рекомендації для практичного застосування	39

7.1. Практичні рекомендації викладачам закладів вищої освіти	39
7.2. Рекомендації майбутнім бакалаврам спеціальної освіти щодо організації дослідницької діяльності	41
ВИСНОВКИ	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	45
ДОДАТКИ.....	48

ВСТУП

Сучасний етап розвитку системи вищої освіти в Україні характеризується посиленням вимог до якості професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема у сфері спеціальної освіти. В умовах упровадження інклюзивної освіти, розширення мережі закладів з інклюзивним навчанням та зростання кількості дітей з особливими освітніми потребами (ООП) особливої актуальності набуває підготовка конкурентоспроможного фахівця, здатного не лише здійснювати корекційно-розвиткову та освітню діяльність, а й аналізувати, досліджувати та вдосконалювати власну професійну практику.

Відповідно до Закону України «Про освіту», Закону України «Про вищу освіту», Концепції розвитку інклюзивної освіти та сучасних стандартів вищої освіти, випускник закладу вищої освіти має володіти комплексом загальних і фахових компетентностей, серед яких важливе місце посідає дослідницька компетентність. Вона забезпечує здатність майбутнього бакалавра спеціальної освіти здійснювати науково обґрунтований аналіз педагогічних явищ, застосовувати елементи дослідницької діяльності у професійній практиці, критично осмислювати результати власної роботи та впроваджувати інноваційні підходи у роботі з дітьми з ООП.

Особливості професійної діяльності фахівців спеціальної освіти, зокрема логопедів, зумовлюють необхідність постійного аналізу індивідуальних освітніх потреб дітей, добору ефективних методів діагностики та корекції, оцінювання результативності педагогічних впливів. У цьому контексті дослідницька компетентність виступає не лише складником професійної підготовки, а й важливим чинником формування професійної ідентичності майбутнього фахівця, його готовності до безперервного професійного розвитку.

Разом із тим аналіз практики підготовки майбутніх бакалаврів спеціальної освіти свідчить про недостатню систематизацію методів і форм розвитку дослідницької компетентності в освітньому процесі закладів вищої освіти. Дослідницька діяльність студентів часто має фрагментарний характер і не завжди інтегрується з практичною, волонтерською та неформальною освітньою діяльністю, а також з використанням сучасних інформаційних технологій у роботі з дітьми з ООП. У зв'язку з цим виникає потреба у створенні методичних рекомендацій, спрямованих на науково обґрунтований та практико-орієнтований супровід розвитку дослідницької компетентності майбутніх бакалаврів спеціальної освіти. Запропоновані методичні рекомендації покликані узагальнити теоретичні підходи та практичний досвід організації дослідницької діяльності студентів, окреслити ефективні методи, форми та засоби навчання, зокрема кейс-методи, проєктну діяльність, елементи неформальної освіти, волонтерство та використання цифрових технологій у професійній підготовці логопедів.

Метою методичних рекомендацій є надання науково-методичної підтримки викладачам і здобувачам вищої освіти щодо розвитку дослідницької компетентності майбутніх бакалаврів спеціальної освіти в процесі професійної підготовки.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- розкрити теоретичні засади формування дослідницької компетентності майбутніх бакалаврів спеціальної освіти;
- визначити основні напрями та умови розвитку дослідницької компетентності в освітньому процесі закладів вищої освіти;
- обґрунтувати доцільність використання активних, інтерактивних і кейс-методів у підготовці майбутніх фахівців;
- охарактеризувати можливості неформальної освіти, волонтерської діяльності та інформаційних технологій у формуванні дослідницьких умінь студентів;
- запропонувати практичні рекомендації щодо оцінювання рівня сформованості дослідницької компетентності.

Наукова новизна полягає в систематизації та комплексному обґрунтуванні підходів до формування дослідницької компетентності майбутніх бакалаврів спеціальної освіти з урахуванням специфіки логопедичної діяльності та умов інклюзивного освітнього середовища. У роботі уточнено зміст і структуру дослідницької компетентності майбутніх фахівців спеціальної освіти, а також розкрито можливості інтеграції дослідницької діяльності у фахові дисципліни, педагогічну практику, неформальну освіту та волонтерську діяльність.

Практичне значення полягає в можливості їх використання в освітньому процесі закладів вищої освіти під час професійної підготовки майбутніх бакалаврів спеціальної освіти. Запропоновані дослідницькі завдання, кейси, проєктні та проблемно-дослідницькі форми роботи, інструменти самооцінювання й рефлексії, а також приклади використання цифрових технологій можуть бути використані викладачами фахових дисциплін, керівниками педагогічної практики та студентами у процесі навчальної, науково-дослідної та практичної діяльності.

1. Розвиток дослідницької компетентності як складник професійної підготовки майбутніх бакалаврів спеціальної освіти

Розвиток дослідницької компетентності майбутніх бакалаврів спеціальної освіти є важливою умовою підвищення якості їхньої професійної підготовки та ефективності подальшої діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища. Сучасний фахівець спеціальної освіти, зокрема логопед, має володіти не лише системою теоретичних знань і практичних умінь, а й здатністю до науково обґрунтованого аналізу педагогічних явищ, критичного осмислення професійного досвіду та прийняття обґрунтованих рішень у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП).

Значущість розвитку дослідницької компетентності зумовлена специфікою професійної діяльності фахівців спеціальної освіти, яка передбачає індивідуалізацію освітнього процесу, систематичну діагностику особливостей розвитку дитини, добір корекційно-розвиткових методик і постійне оцінювання результатів педагогічного впливу. У таких умовах дослідницька компетентність виступає основою професійного мислення, що забезпечує усвідомлений, цілеспрямований і доказовий підхід до розв'язання складних педагогічних завдань.

Володіння дослідницькою компетентністю дає змогу майбутнім бакалаврам спеціальної освіти аналізувати наукові джерела, формулювати педагогічні проблеми, висувати гіпотези, добирати методи дослідження та інтерпретувати отримані результати з урахуванням індивідуальних особливостей дітей з ООП. Це сприяє формуванню в студентів умінь застосовувати елементи наукового дослідження у практичній діяльності, зокрема під час проведення педагогічного спостереження, діагностичних обстежень, розроблення індивідуальних програм розвитку та оцінювання ефективності корекційно-розвиткової роботи.

Дослідницька діяльність у системі професійної підготовки фахівців спеціальної освіти виступає важливим засобом інтеграції теоретичних знань і практичних умінь. Залучення студентів до навчально-дослідної роботи сприяє глибшому осмисленню психолого-педагогічних і спеціальних дисциплін, формує вміння аналізувати сучасні наукові підходи до навчання та корекційно-розвиткової роботи, а також розвиває здатність до рефлексії власної професійної діяльності (Біда, 2017).

Особливої ваги дослідницька компетентність і дослідницька діяльність набувають у контексті підготовки логопедів, оскільки мовленнєві порушення мають складну, варіативну структуру та потребують диференційованого підходу до діагностики й корекції. Здатність аналізувати мовленнєвий розвиток дитини, відстежувати динаміку змін, коригувати логопедичні методики на основі отриманих результатів є важливою складовою професійної готовності майбутнього логопеда до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Розвиток дослідницької компетентності також сприяє формуванню професійної ідентичності майбутніх фахівців спеціальної освіти, їхньої готовності до інноваційної діяльності та безперервного професійного розвитку. У процесі дослідницької діяльності студенти опановують навички критичного мислення, академічної добросовісності та відповідального ставлення до професійних рішень, що підвищує рівень їхньої професійної автономії та здатність діяти на основі доказових підходів.

Важливим аспектом формування дослідницької компетентності є інтеграція дослідницької діяльності з педагогічною практикою, волонтерською діяльністю та елементами неформальної освіти. Такий підхід забезпечує практико-орієнтований характер професійної підготовки, створює умови для аналізу реальних педагогічних ситуацій і сприяє перенесенню наукових знань у практичну діяльність.

Розвиток дослідницької компетентності як складника професійної підготовки майбутніх бакалаврів спеціальної освіти забезпечує формування науково обґрунтованого професійного мислення, готовності до ефективної корекційно-розвиткової роботи з дітьми з ООП та сприяє підготовці сучасного фахівця, здатного до відповідальної, рефлексивної й інноваційної педагогічної діяльності.

2. Формування дослідницької компетентності майбутніх бакалаврів спеціальної освіти в процесі професійної підготовки

2.1. Провідні складники становлення дослідницької компетентності здобувачів вищої освіти

Професійна підготовка майбутніх бакалаврів спеціальної освіти в сучасних умовах зорієнтована на формування фахівця, здатного до науково обґрунтованої, рефлексивної та інноваційної професійної діяльності. У контексті інклюзивної освіти особливої актуальності набуває формування дослідницької компетентності як інтегрованої якості особистості, що забезпечує готовність майбутнього фахівця до аналізу педагогічних явищ, оцінювання ефективності освітніх і корекційно-розвиткових впливів та прийняття обґрунтованих професійних рішень у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП).

Формування дослідницької компетентності майбутніх бакалаврів спеціальної освіти здійснюється в процесі їхньої професійної підготовки та передбачає цілеспрямоване поєднання теоретичного навчання, практичної діяльності та елементів наукового пізнання. Такий підхід сприяє розвитку здатності студентів використовувати науково-дослідний інструментарій для розв'язання професійних завдань, пов'язаних із навчанням, вихованням, розвитком і корекцією дітей з ООП (Сипчук, 2022).

Процес формування дослідницької компетентності має системний характер і реалізується через інтеграцію дослідницьких компонентів у зміст фахових дисциплін, організацію науково-дослідної роботи студентів,

педагогічну практику, а також через залучення до неформальної освіти та волонтерської діяльності. Така багатоміристість професійної підготовки забезпечує поступове становлення дослідницької позиції майбутнього фахівця спеціальної освіти.

Становлення дослідницької компетентності здобувачів вищої освіти у сфері спеціальної освіти відбувається на основі взаємодії кількох провідних складників, які забезпечують цілісність і практичну спрямованість професійної підготовки майбутніх бакалаврів.

Першим складником є **теоретико-методологічна підготовка**, що передбачає оволодіння студентами основами наукового пізнання, методологією педагогічних і психолого-педагогічних досліджень, а також розумінням специфіки дослідницької діяльності у сфері спеціальної освіти. У межах цього складника формується здатність працювати з науковими джерелами, орієнтуватися в сучасних наукових підходах, усвідомлювати значення доказовості та наукової обґрунтованості у професійній діяльності.

Другим важливим складником є **інтеграція дослідницьких завдань у зміст фахових дисциплін**. У процесі вивчення дисциплін спеціальної та логопедичної спрямованості здобувачі вищої освіти залучаються до виконання аналітичних, проблемно-пошукових і міні-дослідницьких завдань. Це сприяє формуванню вмінь застосовувати теоретичні знання для аналізу конкретних педагогічних ситуацій, здійснювати порівняльний аналіз корекційних методик, аргументувати вибір педагогічних засобів та оцінювати результати їх застосування.

Наступним складником становлення дослідницької компетентності є **організація науково-дослідної діяльності студентів**. Участь у підготовці курсових робіт, виконанні наукових проєктів, роботі студентських наукових гуртків, участі в конференціях і проблемних групах сприяє формуванню вмінь формулювати дослідницькі проблеми, визначати мету й завдання дослідження, добирати адекватні методи та інтерпретувати отримані результати. Така діяльність формує навички наукового мислення та дотримання принципів академічної доброчесності.

Важливим складником є **поєднання дослідницької діяльності з педагогічною практикою**, що забезпечує практико-орієнтований характер формування дослідницької компетентності. Під час проходження практики майбутні бакалаври спеціальної освіти мають змогу здійснювати педагогічне спостереження, аналізувати індивідуальні особливості розвитку дітей з ООП, оцінювати результативність корекційно-розвиткових заходів і рефлексувати власну професійну діяльність.

Окремим складником становлення дослідницької компетентності є **розвиток рефлексивних умінь і критичного мислення здобувачів вищої освіти**, що забезпечує усвідомлення результатів власної діяльності, аналіз професійних труднощів та пошук шляхів їх подолання. Рефлексія виступає важливим механізмом формування дослідницької позиції майбутнього фахівця спеціальної освіти та сприяє його професійному зростанню.

Провідні складники становлення дослідницької компетентності здобувачів вищої освіти забезпечують системне формування готовності майбутніх бакалаврів спеціальної освіти до науково обґрунтованої професійної діяльності та створюють умови для їхнього подальшого професійного розвитку в умовах інклюзивного освітнього середовища.

2.2. Інтеграція дослідницьких завдань у фахові дисципліни спеціальної освіти

Інтеграція дослідницьких завдань у зміст фахових дисциплін спеціальної освіти є одним із провідних шляхів формування дослідницької компетентності майбутніх бакалаврів спеціальної освіти в процесі професійної підготовки. Такий підхід забезпечує тісний зв'язок теоретичних знань із практичною діяльністю, сприяє розвитку аналітичного мислення студентів і формуванню здатності застосовувати науково-дослідні підходи під час розв'язання професійних завдань у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП).

Фахові дисципліни спеціальної освіти (логопедія, загальна вікова та педагогічна логопсихологія, основи теорії і практики логодидактики, методика логопедичної роботи) мають значний потенціал для реалізації дослідницького підходу. У процесі їх вивчення студенти можуть залучатися до виконання дослідницьких завдань різного рівня складності – від аналізу наукових джерел до проведення міні-досліджень на основі спостережень, діагностичних методик і результатів педагогічної практики.

Інтеграція дослідницьких завдань передбачає систематичне включення в освітній процес аналітичних, проблемно-пошукових, проєктних і рефлексивних видів діяльності, що спрямовані на формування вмій формулювати проблему, висувати гіпотези, добирати методи дослідження та інтерпретувати отримані результати. Наприклад, під час вивчення дисциплін логопедичного циклу студентам можуть пропонуватися завдання з аналізу особливостей мовленнєвого розвитку дітей з різними порушеннями, порівняльного аналізу методик корекції мовлення або оцінювання ефективності корекційно-розвиткових занять.

Важливим аспектом інтеграції дослідницьких завдань є їхня практико-орієнтована спрямованість. Завдання мають ґрунтуватися на реальних педагогічних ситуаціях і передбачати використання матеріалів педагогічної практики, волонтерської діяльності або спостережень за освітнім процесом у закладах з інклюзивним навчанням. Це сприяє формуванню у студентів умінь аналізувати індивідуальні освітні потреби дітей з ООП та приймати обґрунтовані професійні рішення (Марушко, 2024).

Доцільною є також інтеграція дослідницьких завдань у форми самостійної та індивідуальної роботи студентів, зокрема підготовку аналітичних оглядів, рефератів із елементами дослідження, навчально-дослідних проєктів, портфоліо та рефлексивних звітів. Такі види діяльності

сприяють розвитку навичок роботи з науковою інформацією, формуванню академічної добросовісності та самостійності у дослідницькій діяльності.

Ефективність інтеграції дослідницьких завдань у фахові дисципліни значною мірою залежить від методичної підготовки викладачів, їхньої готовності використовувати активні та інтерактивні методи навчання, кейс-методи, проєктну діяльність, а також сучасні інформаційні технології. Застосування цифрових інструментів (онлайн-опитування, електронні портфоліо, візуалізація результатів досліджень) розширює можливості реалізації дослідницького підходу в освітньому процесі.

Дослідницькі завдання з дисципліни «Логопедія»

1. Студенту пропонується проаналізувати сучасні наукові підходи до класифікації мовленнєвих порушень у дітей різного віку. У процесі роботи необхідно опрацювати праці провідних вітчизняних і зарубіжних науковців, визначити критерії класифікації, спільні та відмінні ознаки, а також практичне значення кожного підходу для логопедичної роботи.

2. Провести цілеспрямоване спостереження за мовленнєвою діяльністю дитини з певним мовленнєвим порушенням під час логопедичного заняття. Зафіксувати особливості звуковимови, лексико-граматичної будови мовлення, темпу й ритму мовлення, реакцію дитини на корекційні прийоми.

3. Здійснити порівняльний аналіз двох логопедичних методик корекції мовлення, визначивши їх мету, структуру, методи, ефективність і можливості застосування в інклюзивному освітньому середовищі.

4. Провести міні-дослідження з виявлення особливостей мовленнєвого розвитку дітей певної вікової групи на основі діагностичних методик або результатів педагогічної практики. Проаналізувати отримані дані та визначити типові мовленнєві труднощі.

5. Проаналізувати власну діяльність під час логопедичного заняття, оцінити ефективність застосованих методів і прийомів, визначити труднощі та шляхи їх подолання з опорою на наукові рекомендації.

Дослідницькі завдання з дисципліни «Загальна вікова та педагогічна логопсихологія»

1. Проаналізувати психологічні чинники, що впливають на мовленнєвий розвиток дітей з мовленнєвими порушеннями, з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей.

2. Провести спостереження за емоційно-вольовою, мотиваційною та поведінковою сферою дитини з мовленнєвими порушеннями під час логопедичного заняття.

3. Дослідити взаємозв'язок між рівнем мовленнєвого розвитку дитини та особливостями її пізнавальної діяльності (увага, пам'ять, мислення).

4. Проаналізувати психологічні труднощі дітей з мовленнєвими порушеннями в умовах інклюзивного навчання та запропонувати психолого-педагогічні шляхи підтримки.

5. Проаналізувати власну взаємодію з дитиною з мовленнєвими порушеннями з позицій логопсихологічних підходів і професійної етики.

***Дослідницькі завдання з дисципліни
«Основи теорії і практики логодидактики»***

1. Проаналізувати дидактичні принципи навчання дітей з мовленнєвими порушеннями та особливості їх реалізації в логодидактиці. У процесі виконання завдання доцільно використати інтерактивні методи роботи (дискусію, мозковий штурм) для колективного аналізу наукових підходів.

2. Оцінити доступність і дидактичну доцільність навчального матеріалу для дітей з мовленнєвими порушеннями на прикладі конкретної педагогічної ситуації (кейс).

3. Порівняти традиційні та інноваційні логодидактичні підходи до формування мовлення, представивши результати у вигляді таблиці, ментальної карти або інфографіки.

4. Дослідити ефективність використання ігрових методів у логодидактичному процесі на основі спостережень або аналізу педагогічної практики.

5. Розробити дидактичний матеріал для логопедичного заняття (презентацію, інтерактивну вправу, онлайн-завдання) та обґрунтувати його з позицій логодидактичної теорії.

***Дослідницькі завдання з дисципліни
«Методика логопедичної роботи»***

1. Проаналізувати структуру логопедичного заняття з урахуванням корекційної мети та індивідуальних особливостей дитини на основі запропонованої педагогічної ситуації.

2. Порівняти ефективність різних методів і прийомів логопедичної роботи при корекції конкретного мовленнєвого порушення, використовуючи результати наукових джерел і власних спостережень.

3. Розробити фрагмент логопедичного заняття з використанням цифрових ресурсів (презентації, логопедичних застосунків, онлайн-вправ) та науково обґрунтувати вибір методів і засобів.

4. Оцінити динаміку мовленнєвого розвитку дитини після серії логопедичних занять, використовуючи результати спостережень, діагностики або онлайн-інструменти фіксації результатів.

5. Здійснити самоаналіз методичної діяльності під час логопедичної практики з оформленням результатів у вигляді електронного портфоліо.

2.3. Роль науково-дослідної роботи студентів у формуванні професійної готовності майбутніх фахівців

Науково-дослідна робота студентів є важливим складником професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальної освіти та одним із провідних засобів формування їхньої професійної готовності до здійснення корекційно-розвиткової, навчальної та консультативної діяльності.

Науково-дослідна робота студентів сприяє інтеграції теоретичних знань і практичних умінь, формуванню дослідницького мислення та готовності до використання наукового підходу в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. У процесі виконання науково-дослідних завдань студенти навчаються формулювати проблеми, визначати мету та завдання дослідження, добирати адекватні методи збору й аналізу даних, інтерпретувати результати та робити обґрунтовані висновки. Це забезпечує усвідомлене застосування наукових знань у професійній практиці.

Особливу роль науково-дослідна робота відіграє у формуванні практичної готовності майбутніх фахівців спеціальної освіти. Під час виконання курсових робіт, підготовки наукових проєктів, участі в роботі студентських наукових гуртків і проблемних груп студенти отримують досвід аналізу реальних педагогічних ситуацій, дослідження індивідуальних освітніх потреб дітей, оцінювання ефективності корекційно-розвиткових заходів. Така діяльність сприяє розвитку вміння планувати, організовувати та коригувати професійну діяльність на основі доказових підходів.

Важливим аспектом науково-дослідної роботи студентів є її поєднання з педагогічною практикою, волонтерською діяльністю та елементами неформальної освіти. Це створює умови для реалізації практико-орієнтованого підходу, за якого результати досліджень безпосередньо використовуються для вдосконалення професійних умінь, розроблення індивідуальних програм розвитку та підвищення якості освітніх і корекційних послуг (Юник, 2022).

Науково-дослідна робота студентів також сприяє формуванню таких важливих складників професійної готовності, як самостійність, відповідальність, рефлексивність і здатність до професійного саморозвитку. Участь у наукових конференціях, семінарах, підготовка публікацій і презентація результатів досліджень формують комунікативні навички, уміння аргументовано відстоювати власну позицію та дотримуватися принципів академічної доброчесності.

Крім того, залучення студентів до науково-дослідної роботи сприяє формуванню їхньої професійної ідентичності та усвідомленню значущості наукової складової у майбутній професійній діяльності. Майбутні фахівці спеціальної освіти поступово усвідомлюють себе активними суб'єктами професійного розвитку, здатними не лише застосовувати наявні методики, а

й удосконалювати їх відповідно до потреб дітей з особливими освітніми потребами та умов освітнього середовища.

Науково-дослідна діяльність студентів у системі професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальної освіти виступає важливим чинником формування їхньої професійної готовності, наукового світогляду та здатності до інноваційної діяльності. Реалізація науково-дослідної роботи в освітньому процесі закладів вищої освіти передбачає використання різноманітних організаційних форм, які забезпечують інтеграцію теоретичних знань, практичного досвіду та дослідницьких умінь.

1. Студентські наукові гуртки та проблемні групи як форма дослідницької підготовки. Студентські наукові гуртки та проблемні групи з питань спеціальної освіти й логопедії є ефективною формою організації науково-дослідної діяльності студентів. У межах цієї форми забезпечується поступове залучення здобувачів вищої освіти до наукового пізнання через аналіз сучасних наукових підходів, опрацювання фахової літератури, обговорення результатів емпіричних досліджень і розроблення власних дослідницьких проєктів.

Робота в наукових гуртках сприяє формуванню в студентів умінь формулювати наукові проблеми, визначати об'єкт і предмет дослідження, добирати методи наукового аналізу, узагальнювати й інтерпретувати отримані результати. Важливим результатом такої діяльності є формування академічної культури, навичок наукової комунікації та відповідального ставлення до дослідницької роботи.

2. Навчально-дослідні та наукові проєкти в системі професійної підготовки. Проєктна діяльність є важливою складовою науково-дослідної роботи студентів, що забезпечує практико-орієнтований характер професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальної освіти. Навчально-дослідні та наукові проєкти дозволяють інтегрувати елементи дослідження в освітній процес і сприяють формуванню здатності застосовувати наукові знання для розв'язання професійних завдань.

У процесі реалізації проєктів студенти набувають досвіду планування дослідницької діяльності, збору емпіричних даних, аналізу результатів і формулювання практичних рекомендацій. Особливої цінності набувають проєкти, спрямовані на дослідження ефективності корекційно-розвиткових методик, розроблення дидактичних матеріалів та впровадження цифрових технологій у логопедичну практику. Така діяльність сприяє формуванню дослідницької автономії та готовності до інноваційної професійної діяльності.

3. Волонтерська діяльність із дослідницьким компонентом. Волонтерська діяльність студентів у сфері спеціальної освіти виступає важливим ресурсом формування професійної готовності майбутніх фахівців,

поєднуючи практичну допомогу дітям з особливими освітніми потребами з елементами науково-дослідної роботи. Волонтерські програми, реалізовані на базі закладів освіти, інклюзивно-ресурсних центрів і громадських організацій, створюють умови для набуття студентами досвіду дослідження реальних педагогічних ситуацій.

У межах волонтерської діяльності студенти залучаються до проведення педагогічних спостережень, аналізу результатів діагностики, оцінювання ефективності корекційно-розвиткових програм та узагальнення отриманих даних. Такий підхід сприяє формуванню практико-орієнтованих дослідницьких умінь, розвитку рефлексивного мислення та усвідомленню соціальної значущості професійної діяльності фахівця спеціальної освіти.

4. Участь у наукових заходах і публікаційній діяльності. Участь студентів у наукових конференціях, семінарах, круглих столах і конкурсах наукових робіт є важливою формою реалізації науково-дослідної діяльності, що сприяє розвитку навичок наукової комунікації та презентації результатів досліджень. Підготовка тез, наукових доповідей і статей формує в студентів уміння структурувати науковий матеріал, аргументовано викладати власні погляди та дотримуватися принципів академічної доброчесності.

5. Інтеграція науково-дослідної діяльності з педагогічною практикою. Поєднання науково-дослідної роботи з педагогічною практикою забезпечує цілісність професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальної освіти. У процесі практики студенти мають можливість здійснювати дослідження реальних освітніх ситуацій, аналізувати індивідуальні освітні потреби дітей з ООП та оцінювати результативність корекційно-розвиткових заходів. Це сприяє формуванню здатності до рефлексивного аналізу професійної діяльності та прийняття науково обґрунтованих рішень.

3. Методи та форми розвитку дослідницької компетентності майбутніх бакалаврів спеціальної освіти

3.1. Активні та інтерактивні методи навчання у формуванні дослідницьких умінь

У сучасних умовах професійної підготовки майбутніх бакалаврів спеціальної освіти особливого значення набуває використання методів і форм навчання, що забезпечують активну позицію здобувачів вищої освіти, розвиток їхньої самостійності, критичного мислення та дослідницьких умінь. Формування дослідницької компетентності потребує відмови від переважно репродуктивних методів навчання на користь активних та інтерактивних, які орієнтовані на залучення студентів до аналізу, пошуку, експериментування та рефлексії.

Методи та форми розвитку дослідницької компетентності мають бути спрямовані на формування здатності майбутніх фахівців спеціальної освіти працювати з науковою інформацією, досліджувати педагогічні явища, оцінювати ефективність корекційно-розвиткової діяльності та приймати науково обґрунтовані професійні рішення у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. У цьому контексті активні та інтерактивні методи навчання виступають ефективним засобом реалізації дослідницького підходу в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Активні та інтерактивні методи навчання передбачають організацію освітнього процесу, за якої студенти виступають активними суб'єктами пізнання, залученими до колективного обговорення, аналізу проблемних ситуацій, пошуку рішень і оцінювання результатів діяльності. Використання таких методів у підготовці майбутніх бакалаврів спеціальної освіти сприяє розвитку дослідницьких умінь, зокрема вміння ставити запитання, формулювати гіпотези, аналізувати педагогічні явища та здійснювати рефлексію власної діяльності. До найбільш ефективних активних та інтерактивних методів у формуванні дослідницьких умінь належать проблемне навчання, кейс-метод, проєктна діяльність, дискусії, навчальні дебати, мозковий штурм, рольові та ділові ігри, а також використання цифрових інтерактивних інструментів. Їх застосування створює умови для моделювання реальних професійних ситуацій, з якими стикається фахівець спеціальної освіти, та стимулює дослідницьку активність студентів (Василенко, 2023).

Проблемне навчання дозволяє формувати здатність до аналізу педагогічних проблем і пошуку шляхів їх розв'язання. Кейс-метод сприяє розвитку навичок дослідження конкретних педагогічних ситуацій, оцінювання альтернативних рішень і аргументації власної позиції. Проєктна діяльність забезпечує інтеграцію теоретичних знань і практичних умінь, формує навички планування дослідження, збору та аналізу даних. Дискусійні та інтерактивні форми роботи сприяють розвитку критичного мислення, комунікативних умінь і наукової культури майбутніх фахівців.

Застосування активних та інтерактивних методів навчання у підготовці майбутніх бакалаврів спеціальної освіти сприяє формуванню в них готовності до використання дослідницького підходу у професійній діяльності, зокрема під час діагностики, планування та оцінювання результатів корекційно-розвиткової роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Приклади завдань для студентів з використанням активних та інтерактивних методів навчання

1. Проблемно-дослідне завдання. Студентам пропонується педагогічна проблема з практики спеціальної освіти (наприклад, низька мовленнєва активність дитини з ООП в інклюзивному класі). Необхідно сформулювати

проблему, висунути можливі причини її виникнення та запропонувати науково обґрунтовані шляхи розв'язання.

2. Завдання з використанням кейс-методу. Проаналізувати кейс, що описує реальну або змодельовану ситуацію логопедичної роботи з дитиною з мовленнєвими порушеннями. Визначити дослідницькі питання, проаналізувати можливі рішення та обґрунтувати оптимальний варіант.

3. Проектно-дослідне завдання. Розробити міні-проект, спрямований на дослідження ефективності певного корекційного методу або дидактичного прийому в роботі з дітьми з ООП.

4. Дискусійно-аналітичне завдання. Взяти участь у навчальній дискусії на тему застосування інноваційних методів у спеціальній освіті. Підготувати аргументовану позицію з опорою на наукові джерела.

5. Рефлексивно-дослідне завдання. Проаналізувати власну участь в інтерактивних формах навчання (дискусіях, проектах, рольових іграх) та визначити, які дослідницькі уміння були сформовані або вдосконалені.

3.2. Проектна та проблемно-дослідницька діяльність студентів спеціальної освіти

Проектна та проблемно-дослідницька діяльність студентів спеціальної освіти є важливим компонентом формування їхньої дослідницької компетентності та професійної готовності до здійснення корекційно-розвиткової, навчальної й консультативної діяльності. У сучасних умовах розвитку інклюзивної освіти зазначені види діяльності забезпечують активну пізнавальну позицію здобувачів вищої освіти, сприяють розвитку аналітичного мислення та здатності застосовувати наукові знання для розв'язання реальних професійних завдань.

Проектна діяльність передбачає цілеспрямовану роботу студентів над розв'язанням практично значущих проблем спеціальної освіти шляхом планування, реалізації та презентації результатів проекту. У процесі виконання проектів студенти набувають досвіду постановки мети й завдань дослідження, добору методів і засобів корекційно-розвиткової роботи, аналізу отриманих результатів та оцінювання ефективності власної діяльності. Проектна діяльність сприяє формуванню вмінь працювати в команді, приймати відповідальні рішення та презентувати результати своєї роботи в науковій формі (Федорчук, 2022).

Проблемно-дослідницька діяльність орієнтована на виявлення, аналіз і дослідження актуальних проблем спеціальної освіти, з якими майбутні фахівці стикаються у процесі професійної діяльності. Використання проблемно-дослідницького підходу сприяє розвитку здатності студентів формулювати дослідницькі питання, висувати гіпотези, здійснювати педагогічні спостереження, аналізувати емпіричні дані та робити науково обґрунтовані висновки.

Особливе значення проєктна та проблемно-дослідницька діяльність має у підготовці майбутніх фахівців спеціальної освіти до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Залучення студентів до дослідження реальних педагогічних ситуацій, аналізу індивідуальних освітніх потреб дітей і розроблення корекційно-розвиткових програм сприяє формуванню практико-орієнтованого дослідницького мислення та готовності до впровадження інноваційних підходів у професійній діяльності.

Ефективність проєктної та проблемно-дослідницької діяльності студентів спеціальної освіти значною мірою залежить від методичного супроводу з боку викладачів, чіткого визначення етапів виконання проєктів, використання активних та інтерактивних методів навчання, а також залучення сучасних інформаційних технологій. Застосування цифрових інструментів (онлайн-опитування, електронні портфоліо, сервіси візуалізації даних) розширює можливості реалізації дослідницького підходу та сприяє підвищенню якості навчально-дослідної роботи студентів.

Важливою умовою реалізації проєктної та проблемно-дослідницької діяльності є інтеграція її з педагогічною практикою, волонтерською діяльністю та науково-дослідною роботою студентів. Така інтеграція забезпечує цілісність професійної підготовки, сприяє формуванню професійної ідентичності майбутніх фахівців спеціальної освіти та усвідомленню соціальної значущості їхньої діяльності.

Приклади проєктних та проблемно-дослідницьких завдань для майбутніх бакалаврів спеціальної освіти

1. Дослідницьке завдання з оцінювання ефективності логопедичного втручання. Студенту пропонується здійснити дослідження, спрямоване на оцінювання результативності логопедичного впливу в роботі з дитиною з мовленнєвими порушеннями. Для цього необхідно на основі матеріалів педагогічної практики або навчального кейсу проаналізувати результати первинної логопедичної діагностики, визначити характер мовленнєвих порушень і окреслити цілі корекційної роботи. Далі студент має описати зміст проведених або змодельованих логопедичних занять (не менше трьох), обґрунтувати добір методів і прийомів корекції та здійснити порівняльний аналіз мовленнєвих показників дитини до і після корекційного втручання.

Результати дослідження мають бути представлені у вигляді аналітичного звіту з таблицею динаміки мовленнєвого розвитку та сформульованими висновками щодо ефективності застосованих методів.

2. Дослідницьке завдання з розроблення та обґрунтування адаптованого дидактичного матеріалу. У межах цього завдання здобувачу вищої освіти необхідно розробити дидактичний матеріал для логопедичного заняття з урахуванням специфіки певного мовленнєвого порушення. Студент має визначити тип мовленнєвого порушення, вікову категорію дитини та

навчальну мету заняття, після чого створити дидактичний матеріал (картки, вправи, наочність або інтерактивне завдання). Обов'язковою умовою є наукове обґрунтування запропонованого матеріалу з позицій теорії і практики логодидактики, принципів доступності, системності та індивідуалізації навчання.

Результатом виконання завдання є готовий дидактичний продукт та пояснювальна записка, у якій обґрунтовано доцільність його використання в корекційно-розвитковій роботі.

3. Дослідницьке завдання з аналізу використання цифрових інструментів у логопедичній практиці. Студенту пропонується дослідити можливості застосування цифрових ресурсів у корекційній роботі з дітьми з мовленнєвими порушеннями. Для цього необхідно обрати один або два цифрові інструменти (логопедичний застосунок, онлайн-платформу, інтерактивну вправу), проаналізувати їхні функціональні можливості та визначити мовленнєві компоненти, на розвиток яких вони спрямовані. Студент має оцінити корекційний потенціал обраних ресурсів, визначити переваги та обмеження їх використання, а також запропонувати модель інтеграції цифрового інструменту в структуру логопедичного заняття. Підсумком виконання завдання є аналітичний огляд цифрового ресурсу та короткий сценарій його використання в корекційно-розвитковій діяльності.

4. Проблемно-дослідницьке завдання з аналізу педагогічної ситуації в інклюзивному освітньому середовищі. Студенту пропонується здійснити проблемно-дослідницький аналіз педагогічної ситуації, пов'язаної з роботою з дитиною з мовленнєвими порушеннями в умовах інклюзивного навчання. На основі реального прикладу з педагогічної практики або змодельованого кейсу необхідно виявити ключову педагогічну проблему, визначити її можливі причини та проаналізувати чинники, що впливають на ефективність корекційно-розвиткової роботи. У процесі виконання завдання студент має сформулювати дослідницькі запитання, дібрати відповідні наукові джерела та обґрунтувати можливі шляхи розв'язання проблеми з урахуванням принципів спеціальної педагогіки та інклюзивної освіти.

Результатом виконання завдання є письмовий аналітичний матеріал із чітко сформульованими висновками та практичними рекомендаціями щодо оптимізації професійної діяльності фахівця спеціальної освіти.

5. Рефлексивно-дослідницьке завдання з аналізу власної професійної діяльності. У межах цього завдання студенту необхідно здійснити рефлексивний аналіз власної участі в проєктній, проблемно-дослідницькій або практичній діяльності під час навчання чи педагогічної практики. Студент має описати виконані професійні дії, визначити труднощі, що виникли в процесі роботи, та проаналізувати їх з позицій наукових підходів і методичних рекомендацій. Особлива увага приділяється оцінюванню рівня сформованості власних дослідницьких умінь, здатності до аналізу результатів діяльності та готовності до подальшого професійного саморозвитку.

Результатом виконання завдання є рефлексивний звіт, у якому узагальнено досвід дослідницької діяльності та окреслено індивідуальні напрями професійного зростання.

3.3. Кейс-методи у підготовці майбутніх логопедів та фахівців спеціальної освіти

Кейс-метод є одним із найбільш ефективних інтерактивних методів навчання у професійній підготовці майбутніх бакалаврів спеціальної освіти, оскільки забезпечує поєднання теоретичних знань і практичної діяльності, сприяє формуванню дослідницького мислення та готовності до розв'язання реальних професійних завдань. Використання кейс-методів у навчальному процесі дозволяє моделювати типові та проблемні ситуації, з якими фахівці стикаються в умовах інклюзивного освітнього середовища, та формує здатність студентів приймати науково обґрунтовані рішення.

У процесі роботи з кейсами студенти залучаються до аналізу конкретних педагогічних ситуацій, що відображають особливості розвитку дітей з мовленнєвими порушеннями, умови організації корекційно-розвиткової роботи, взаємодію між учасниками освітнього процесу та труднощі професійної діяльності логопеда. Така форма роботи сприяє розвитку аналітичних умінь, умінь формулювати дослідницькі запитання, висувати гіпотези щодо причин виникнення проблем та обґрунтовувати вибір корекційних методів.

Кейс-методи у підготовці майбутніх фахівців спеціальної освіти виконують не лише навчальну, а й дослідницьку функцію. Аналіз кейсів передбачає використання елементів наукового дослідження, зокрема педагогічного спостереження, аналізу результатів діагностики, порівняння різних підходів до корекційної роботи та оцінювання їх ефективності. У такий спосіб кейс-метод сприяє формуванню дослідницької компетентності як здатності аналізувати професійні ситуації з позицій науки й практики (Звєкова, 2025).

Особливу цінність кейс-метод має у підготовці логопедів, оскільки дозволяє розглядати складні випадки мовленнєвих порушень у взаємозв'язку з психологічними, педагогічними та соціальними чинниками. Робота з кейсами допомагає студентам усвідомити індивідуальний характер корекційно-розвиткової роботи, необхідність урахування особливих освітніх потреб дитини та значущість міждисциплінарної взаємодії у професійній діяльності. Застосування кейс-методів також сприяє розвитку рефлексивних умінь студентів. У процесі обговорення та аналізу кейсів майбутні фахівці навчаються оцінювати власні рішення, порівнювати їх з альтернативними підходами, аргументувати свою позицію та здійснювати самооцінку професійної готовності. Це створює умови для формування професійної ідентичності та готовності до самостійної діяльності в умовах реального освітнього середовища.

Ефективність використання кейс-методів у підготовці майбутніх логопедів та фахівців спеціальної освіти залежить від якості добору кейсів, їх відповідності реальним професійним ситуаціям, методичного супроводу з боку викладача та поєднання кейс-методу з іншими активними й інтерактивними методами навчання. Доцільним є використання кейсів різного рівня складності, що дозволяє забезпечити поступове формування дослідницьких умінь і професійної готовності студентів.

Приклад кейсу 1

Учень 2 класу (8 років) навчається в інклюзивному класі закладу загальної середньої освіти. За результатами логопедичної діагностики в дитини виявлено загальне недорозвинення мовлення III рівня. Спостерігаються труднощі у формуванні зв'язного мовлення, обмежений словниковий запас, аграматизми, порушення звуковимови. Корекційно-розвиткові заняття проводяться двічі на тиждень у кабінеті логопеда, однак учитель початкових класів не завжди враховує рекомендації логопеда під час навчальних занять. Дитина демонструє низьку мовленнєву активність на уроках і уникає усних відповідей.

Завдання для студентів: визначити основну педагогічну проблему, що ускладнює мовленнєвий розвиток дитини в умовах інклюзивного класу; сформулювати не менше трьох дослідницьких запитань щодо причин мовленнєвих труднощів; запропонувати напрями корекційно-розвиткової роботи з урахуванням поєднання логопедичних занять і навчальної діяльності в класі; оцінити доцільність запропонованих рішень з позицій інклюзивної освіти та спеціальної педагогіки.

Приклад кейсу 2

Дитина дошкільного віку (5 років) відвідує логопедичну групу закладу дошкільної освіти. Діагностовано фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення. Під час занять дитина швидко втомлюється, уникає мовленнєвих вправ, часто відмовляється повторювати звуки та слова, проявляє низьку зацікавленість у корекційній роботі. Батьки зазначають, що вдома дитина також неохоче виконує мовленнєві завдання.

Завдання для студентів: проаналізувати можливі психологічні та педагогічні чинники зниження мотивації до мовленнєвої діяльності; визначити методи дослідження проблеми (спостереження, аналіз діяльності, бесіда з дитиною та батьками); запропонувати корекційні прийоми, спрямовані на підвищення мовленнєвої активності з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дитини; обґрунтувати ефективність запропонованих заходів з опорою на наукові джерела.

Приклад кейсу 3

У процесі супроводу дитини з мовленнєвими порушеннями в інклюзивному класі виникли труднощі міждисциплінарної взаємодії.

Логопед наполягає на регулярному виконанні корекційних вправ на уроках, психолог звертає увагу на емоційні труднощі дитини, а класний керівник вважає, що додаткові завдання перевантажують учня. Відсутність узгоджених дій призводить до зниження ефективності корекційно-розвиткової роботи.

Завдання для студентів: визначити основні проблемні аспекти міждисциплінарної взаємодії фахівців; проаналізувати вплив неузгодженості дій на мовленнєвий і психологічний розвиток дитини; запропонувати модель ефективної співпраці логопеда, психолога та педагога; обґрунтувати запропоновану модель з позицій спеціальної педагогіки та командного супроводу дитини з ООП.

Приклад кейсу 4

Логопедичне заняття з дитиною молодшого шкільного віку було проведене відповідно до плану, однак після серії занять не спостерігається очікуваних змін у звуковимові та розвитку зв'язного мовлення. Дитина виконує вправи механічно, без усвідомлення мовленнєвих завдань, допускає ті самі помилки. Логопед використовує одноманітні вправи та рідко змінює методи роботи.

Завдання для студентів: проаналізувати дії логопеда та структуру заняття; визначити можливі методичні помилки; запропонувати альтернативні корекційні підходи з урахуванням принципів індивідуалізації та активізації мовлення; оцінити ефективність запропонованих змін з опорою на наукові джерела.

Приклад кейсу 5

Логопед намагається використовувати цифрові інструменти (інтерактивні вправи, логопедичні застосунки) у роботі з дітьми з мовленнєвими порушеннями. Однак діти швидко втрачають інтерес, виникають технічні труднощі, а цифрові ресурси не завжди інтегруються в структуру заняття. Частина батьків негативно ставиться до використання гаджетів.

Завдання для студентів: оцінити корекційний потенціал використаних цифрових ресурсів; визначити педагогічні та організаційні умови їх ефективного застосування; запропонувати модель поєднання традиційних логопедичних методів і цифрових інструментів; обґрунтувати запропоновані рішення з позицій сучасних підходів до спеціальної освіти.

3.4. Дослідницькі завдання, міні-дослідження та аналіз практичних ситуацій

Дослідницькі завдання, міні-дослідження та аналіз практичних ситуацій є важливими методичними засобами розвитку дослідницької компетентності майбутніх бакалаврів спеціальної освіти. Їх використання в освітньому процесі сприяє формуванню в студентів умінь аналізувати

педагогічні явища, застосовувати наукові знання в реальних умовах професійної діяльності та приймати обґрунтовані рішення у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

Дослідницькі завдання орієнтовані на цілеспрямоване залучення студентів до аналізу наукових джерел, осмислення педагогічного досвіду та формування навичок наукового мислення. У процесі виконання таких завдань студенти навчаються формулювати дослідницькі запитання, визначати об'єкт і предмет дослідження, добирати адекватні методи аналізу та робити узагальнені висновки. Наприклад, студенту може бути запропоновано проаналізувати сучасні підходи до корекції мовленнєвих порушень у дітей молодшого шкільного віку, зіставити різні наукові позиції та визначити їх практичне значення для логопедичної роботи в інклюзивному середовищі (Балашов, Головки, 2019).

Міні-дослідження як форма навчально-дослідної діяльності дозволяють студентам отримати первинний досвід емпіричного дослідження в межах фахової підготовки. Вони можуть проводитися на основі матеріалів педагогічної практики, волонтерської діяльності або навчальних кейсів. Зокрема, студентам доцільно пропонувати завдання, спрямовані на вивчення мовленнєвого розвитку дитини з мовленнєвими порушеннями шляхом педагогічного спостереження, аналізу результатів логопедичної діагностики та оцінювання динаміки змін після проведення серії корекційних занять. Результатом такого міні-дослідження має бути аналітичний звіт із описом методів дослідження, отриманих результатів і сформульованих висновків.

Аналіз практичних ситуацій забезпечує формування в студентів здатності застосовувати дослідницький підхід до розв'язання професійних завдань. Практичні ситуації можуть бути подані у вигляді описів логопедичних занять, педагогічних труднощів, проблем міждисциплінарної взаємодії або використання інноваційних методів у роботі з дітьми з ООП. У процесі аналізу студентам пропонується визначити ключову проблему ситуації, з'ясувати її можливі причини, проаналізувати дії фахівців та запропонувати альтернативні шляхи вирішення з опорою на наукові джерела й принципи спеціальної педагогіки.

Значущим елементом роботи з дослідницькими завданнями та міні-дослідженнями є рефлексія, що дозволяє студентам усвідомити власний досвід, оцінити рівень сформованості дослідницьких умінь і визначити напрями подальшого професійного зростання. Рефлексивні завдання сприяють розвитку критичного мислення, самостійності та відповідальності майбутніх фахівців спеціальної освіти.

Приклади дослідницьких завдань, міні-досліджень та аналізу практичних ситуацій

1. Студенту необхідно опрацювати сучасні наукові джерела з проблеми корекції мовленнєвих порушень у дітей молодшого шкільного віку, здійснити порівняльний аналіз підходів різних авторів, визначити їхні спільні

та відмінні положення, а також окреслити можливості практичного застосування в умовах інклюзивного навчання.

2. На основі матеріалів педагогічної практики або навчального кейсу студенту пропонується провести міні-дослідження мовленнєвого розвитку дитини з мовленнєвими порушеннями. Необхідно проаналізувати результати логопедичної діагностики, здійснити педагогічне спостереження та оцінити динаміку змін після серії корекційно-розвиткових занять.

3. Студенту пропонується опис або відеофрагмент логопедичного заняття. Необхідно проаналізувати відповідність структури заняття корекційній меті, доцільність використаних методів і прийомів, а також врахування індивідуальних особливостей дитини.

4. Студенту пропонується педагогічна ситуація, що відображає зниження мовленнєвої активності дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі. Необхідно визначити можливі причини цієї проблеми, сформулювати дослідницькі запитання та запропонувати шляхи її розв'язання з опорою на наукові джерела.

5. На основі змодельованого або реального кейсу студенту необхідно проаналізувати взаємодію логопеда, психолога та педагога в процесі супроводу дитини з ООП, визначити проблемні аспекти співпраці та запропонувати модель ефективної командної взаємодії.

6. Студенту пропонується порівняти традиційні та інноваційні методи логопедичної роботи, проаналізувати їхню ефективність, можливості застосування в інклюзивному освітньому середовищі та обґрунтувати доцільність використання кожного з них.

4. Неформальна освіта та волонтерська діяльність як чинники розвитку дослідницької компетентності

4.1. Роль неформальної освіти у професійному та дослідницькому зростанні майбутніх фахівців спеціальної освіти

У сучасних умовах професійної підготовки майбутніх бакалаврів спеціальної освіти дедалі більшого значення набувають неформальна освіта та волонтерська діяльність як важливі чинники розвитку дослідницької компетентності. Зазначені форми діяльності доповнюють формальну освіту, розширюють освітній простір студентів і створюють умови для набуття практико-орієнтованого дослідницького досвіду. Вони сприяють формуванню здатності майбутніх фахівців до самостійного пізнання, аналізу професійних ситуацій, рефлексії власної діяльності та застосування наукового підходу в реальних умовах роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Неформальна освіта та волонтерська діяльність забезпечують гнучкість і варіативність професійної підготовки, дозволяють оперативно реагувати на актуальні виклики спеціальної та інклюзивної освіти, сприяють розвитку

мотивації до науково-дослідної діяльності й безперервного професійного саморозвитку майбутніх фахівців спеціальної освіти.

Неформальна освіта є важливим складником професійного та дослідницького зростання майбутніх фахівців спеціальної освіти, оскільки вона спрямована на добровільне, усвідомлене та особистісно значуще навчання, що відбувається поза межами формальних освітніх програм. У контексті підготовки бакалаврів спеціальної освіти неформальна освіта створює умови для поглиблення фахових знань, розвитку дослідницьких умінь і формування здатності до самостійного аналізу сучасних науково-практичних проблем.

Участь студентів у заходах неформальної освіти (вебінарах, тренінгах, майстер-класах, літніх школах, онлайн-курсах, науково-практичних форумах) сприяє ознайомленню з актуальними науковими підходами, інноваційними методиками та сучасними технологіями роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Такі форми навчання стимулюють пізнавальну активність студентів, формують уміння критично оцінювати отриману інформацію, зіставляти різні наукові позиції та застосовувати набуті знання в дослідницькій і професійній діяльності.

Важливою характеристикою неформальної освіти є її практична спрямованість і дослідницький потенціал. У процесі участі в неформальних освітніх заходах студенти залучаються до аналізу практичних кейсів, обговорення професійних проблем, виконання проєктних і дослідницьких завдань, що сприяє формуванню навичок постановки дослідницьких запитань, пошуку й обробки інформації, узагальнення результатів і формулювання висновків. Це забезпечує розвиток дослідницького мислення та готовності до науково обґрунтованої професійної діяльності.

Неформальна освіта також відіграє важливу роль у формуванні мотиваційного компонента дослідницької компетентності. Добровільність участі в освітніх заходах, можливість вибору тематики та форм навчання сприяють підвищенню внутрішньої мотивації студентів до пізнавальної та дослідницької діяльності, усвідомленню значущості наукового підходу в професійній діяльності фахівця спеціальної освіти (Алексеева, 2024).

Особливого значення набуває інтеграція неформальної освіти з формальною підготовкою та педагогічною практикою. Результати участі студентів у неформальних освітніх заходах можуть використовуватися під час виконання дослідницьких завдань, написання курсових робіт, підготовки проєктів і аналізу практичних ситуацій. Така інтеграція сприяє цілісному розвитку дослідницької компетентності та професійної готовності майбутніх фахівців спеціальної освіти.

Неформальна освіта є важливим чинником професійного та дослідницького зростання майбутніх бакалаврів спеціальної освіти, оскільки забезпечує розширення освітнього простору, розвиток дослідницьких умінь, мотивації до наукової діяльності та готовності до безперервного

професійного саморозвитку в умовах сучасної спеціальної та інклюзивної освіти.

№	Назва ресурсу	Посилання	Характеристика ресурсу	Можливості для розвитку дослідницької компетентності
1	Prometheus	https://prometheus.org.ua	Українська платформа масових відкритих онлайн-курсів	Формування навичок аналізу наукової інформації, участь у курсах з педагогіки, інклюзивної освіти, критичного мислення
2	EdEra	https://www.ed-era.com	Освітня онлайн-платформа з курсами для педагогів	Ознайомлення з інноваційними підходами, аналіз сучасних освітніх практик, використання матеріалів у дослідницьких завданнях
3	Всеукраїнська школа онлайн (ВШО)	https://lms.e-school.net.ua	Національна освітня платформа	Аналіз навчальних матеріалів, дослідження адаптації контенту для дітей з ООП
4	На Урок	https://naurok.com.ua	Освітня платформа для педагогів	Участь у вебінарах і конференціях, аналіз практичних кейсів, рефлексія педагогічного досвіду
5	Освіторія	https://osvitoria.media	Освітньо-аналітичний портал	Ознайомлення з сучасними дослідженнями в освіті, аналіз освітніх інновацій
6	Coursera	https://www.coursera.org	Міжнародна платформа онлайн-курсів	Розвиток академічних і дослідницьких навичок, опанування методів дослідження та аналізу даних
7	FutureLearn	https://www.futurelearn.com	Освітня платформа з курсами університетів	Формування дослідницького мислення, міждисциплінарний аналіз освітніх проблем
8	Google Scholar	https://scholar.google.com	Академічна пошукова система	Пошук і аналіз наукових джерел, формування навичок роботи з науковими публікаціями
9	ResearchGate	https://www.researchgate.net	Наукова соціальна мережа	Ознайомлення з результатами сучасних досліджень, участь у

				наукових дискусіях
10	AAC in Ukraine	https://www.aac.org.ua	Українська платформа з альтернативної комунікації	Аналіз практик АДК, участь у вебінарах, дослідження ефективності комунікативних стратегій
11	UNICEF Ukraine	https://www.unicef.org/ukraine	Міжнародна організація	Ознайомлення з дослідженнями у сфері інклюзивної освіти, аналіз статистичних і аналітичних матеріалів
12	Volonter.org	https://volonter.org	Українська платформа волонтерства	Участь у волонтерських проєктах, дослідження соціально-педагогічних практик
13	Українська волонтерська служба	https://volunteer.country	Національна платформа волонтерських ініціатив	Формування практичного дослідницького досвіду через волонтерську діяльність
14	Молодіжні наукові хаби ЗВО	(локальні сайти ЗВО)	Освітньо-наукові простори	Участь у дослідницьких проєктах, розвиток наукової комунікації та рефлексії

4.2. Участь студентів у наукових заходах, тренінгах, вебінарах і молодіжних наукових хабах

Участь майбутніх бакалаврів спеціальної освіти в наукових заходах, тренінгах, вебінарах і діяльності молодіжних наукових хабів є важливим чинником розвитку їхньої дослідницької компетентності та професійної готовності до науково обґрунтованої діяльності. Зазначені форми неформальної освіти створюють умови для розширення наукового світогляду студентів, поглиблення фахових знань і формування навичок наукової комунікації.

Наукові конференції, семінари, круглі столи та форуми сприяють залученню студентів до обговорення актуальних проблем спеціальної та інклюзивної освіти, ознайомленню з результатами сучасних досліджень і формуванню вмінь аналізувати та узагальнювати наукову інформацію. Підготовка доповідей, тез і презентацій формує навички структурування наукового матеріалу, аргументованого викладу власної позиції та дотримання принципів академічної доброчесності.

Тренінги та вебінари з питань спеціальної освіти, логопедії, інклюзивних практик і використання цифрових технологій мають виражений практико-орієнтований характер і сприяють розвитку дослідницьких умінь через аналіз практичних кейсів, виконання інтерактивних завдань і участь у дискусіях. Участь у таких заходах стимулює пізнавальну активність

студентів, формує здатність критично оцінювати отриману інформацію та застосовувати її в професійній і дослідницькій діяльності (Литовченко, 2015).

Особливу роль у формуванні дослідницької компетентності відіграють молодіжні наукові хаби, які функціонують як відкриті освітньо-наукові платформи для міждисциплінарної взаємодії студентів, викладачів і практиків. У межах діяльності наукових хабів студенти залучаються до реалізації наукових проєктів, участі в дослідницьких ініціативах, підготовки наукових публікацій і проведення експериментальних досліджень. Такий формат сприяє розвитку дослідницької автономії, ініціативності та відповідальності за результати наукової діяльності.

Важливим аспектом участі студентів у наукових заходах і діяльності наукових хабів є формування мотивації до науково-дослідної роботи та усвідомлення її значущості для професійного зростання. Залучення до наукової спільноти, можливість обміну досвідом і співпраці з науковцями та практиками сприяє формуванню професійної ідентичності майбутніх фахівців спеціальної освіти.

Інтеграція результатів участі студентів у наукових заходах, тренінгах, вебінарах і діяльності молодіжних наукових хабів у освітній процес закладів вищої освіти підвищує ефективність формування дослідницької компетентності. Здобуті знання та досвід можуть бути використані під час виконання курсових і кваліфікаційних робіт, реалізації навчально-дослідних проєктів і аналізу практичних ситуацій.

Участь студентів спеціальної освіти в наукових заходах, тренінгах, вебінарах і молодіжних наукових хабах є важливим ресурсом розвитку дослідницької компетентності, професійної готовності та здатності до безперервного наукового й професійного саморозвитку.

4.3. Волонтерська діяльність майбутніх логопедів у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами

Волонтерська діяльність майбутніх логопедів у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами є важливим чинником формування їхньої професійної готовності та розвитку дослідницької компетентності. Участь студентів у волонтерських ініціативах створює умови для поєднання теоретичних знань із практичним досвідом, сприяє формуванню відповідального ставлення до професійної діяльності та усвідомленню соціальної значущості професії логопеда.

Волонтерська діяльність дозволяє студентам безпосередньо залучатися до корекційно-розвиткової роботи з дітьми з мовленнєвими порушеннями в умовах закладів дошкільної та загальної середньої освіти, інклюзивно-ресурсних центрів, центрів розвитку дитини, громадських організацій. У процесі волонтерської діяльності майбутні логопеди набувають досвіду педагогічного спостереження, аналізу мовленнєвого розвитку дітей,

застосування корекційних методів і прийомів, а також оцінювання результатів власної діяльності.

Важливою особливістю волонтерської діяльності є її дослідницький потенціал. Під час роботи з дітьми з особливими освітніми потребами студенти мають можливість здійснювати елементарні дослідницькі дії, зокрема фіксувати мовленнєві труднощі, аналізувати ефективність застосованих корекційних прийомів, узагальнювати результати спостережень і робити висновки щодо доцільності певних методів роботи. Така діяльність сприяє розвитку дослідницького мислення, умінь аналізувати педагогічні ситуації та приймати науково обґрунтовані рішення (Шапаренко, 2024).

Волонтерська діяльність також сприяє формуванню рефлексивних умінь майбутніх логопедів. У процесі рефлексії власного досвіду студенти усвідомлюють труднощі професійної діяльності, оцінюють рівень сформованості власних професійних і дослідницьких умінь, визначають напрями подальшого професійного зростання. Рефлексивний аналіз волонтерської діяльності сприяє становленню професійної ідентичності майбутнього фахівця спеціальної освіти.

Особливого значення волонтерська діяльність набуває в умовах інклюзивної освіти, де логопед виступає активним учасником міждисциплінарної команди супроводу дитини з особливими освітніми потребами. Участь студентів у волонтерських проєктах сприяє формуванню навичок комунікації та співпраці з педагогами, психологами, батьками, що є необхідною умовою ефективною корекційно-розвитковою роботи.

Інтеграція волонтерської діяльності з освітнім процесом закладів вищої освіти та педагогічною практикою підвищує ефективність формування дослідницької компетентності майбутніх логопедів. Результати волонтерської діяльності можуть бути використані під час виконання дослідницьких завдань, написання курсових і кваліфікаційних робіт, підготовки проєктів і аналізу практичних ситуацій.

Волонтерська діяльність майбутніх логопедів у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами є важливим ресурсом розвитку професійної готовності та дослідницької компетентності, сприяє формуванню практико-орієнтованого мислення та готовності до науково обґрунтованої професійної діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища.

5. Використання інформаційних технологій у формуванні дослідницької компетентності майбутніх логопедів

5.1. Цифрові інструменти для організації та проведення педагогічних досліджень

Цифрові інструменти відіграють важливу роль в організації та проведенні педагогічних досліджень майбутніми логопедами, оскільки вони забезпечують ефективне планування дослідницької діяльності, збір та аналіз емпіричних даних, а також представлення результатів дослідження у науково

обґрунтованій формі. Їх використання сприяє формуванню дослідницьких умінь, розвитку аналітичного мислення та готовності до застосування наукового підходу в професійній діяльності.

На етапі підготовки педагогічного дослідження цифрові інструменти дозволяють студентам здійснювати пошук наукових джерел у електронних бібліотеках, наукометричних базах даних і репозитаріях, аналізувати сучасні дослідження з проблем спеціальної освіти та логопедії, формувати дослідницькі запитання й гіпотези. Робота з цифровими ресурсами сприяє розвитку навичок критичного аналізу наукової інформації та дотримання академічної доброчесності.

Під час збору емпіричних даних цифрові інструменти використовуються для проведення онлайн-опитувань, анкетування, фіксації результатів педагогічних спостережень і діагностичних процедур. Застосування електронних форм опитування та цифрових засобів обробки інформації дозволяє систематизувати отримані дані, підвищити точність їх аналізу та оптимізувати дослідницький процес. Це сприяє формуванню в студентів умінь працювати з кількісними й якісними даними в межах педагогічного дослідження.

Важливим етапом дослідницької діяльності є обробка й аналіз результатів, у межах якого цифрові інструменти забезпечують можливості статистичного аналізу, візуалізації даних та інтерпретації результатів дослідження. Використання електронних таблиць, програм для побудови графіків і діаграм сприяє розвитку в студентів умінь узагальнювати емпіричні дані та формувати аргументовані висновки щодо ефективності педагогічних і корекційно-розвиткових впливів.

Цифрові інструменти також використовуються для представлення результатів педагогічних досліджень у формі електронних портфоліо, презентацій, наукових доповідей і публікацій. Це сприяє формуванню навичок наукової комунікації, умінь структурувати та презентувати результати власної дослідницької діяльності, а також підвищує мотивацію студентів до науково-дослідної роботи (Стеблюк, Корягіна, 2024).

Для пошуку й аналізу наукової інформації студентам рекомендується використовувати електронні бібліотеки та наукометричні бази даних (Google Scholar, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, ResearchGate).

Дослідницьке завдання 1. Здійснити пошук наукових публікацій з обраної проблеми логопедії, проаналізувати щонайменше п'ять джерел і сформулювати узагальнені висновки щодо сучасних підходів до її розв'язання.

Для організації збору емпіричних даних доцільним є використання онлайн-інструментів для анкетування та опитування (Google Forms, Microsoft Forms).

Дослідницьке завдання 2. Розробити анкету для вивчення мовленнєвих труднощів дітей або особливостей організації логопедичної

роботи в інклюзивному середовищі, провести опитування та проаналізувати отримані результати.

У процесі обробки та аналізу результатів педагогічних досліджень ефективними є електронні таблиці та засоби візуалізації даних (Microsoft Excel, Google Sheets).

Дослідницьке завдання 3. Систематизувати результати логопедичної діагностики, побудувати діаграми мовленнєвого розвитку дитини та здійснити порівняльний аналіз показників до і після корекційного втручання.

Для фіксації, систематизації та представлення результатів дослідницької діяльності студентів доцільно використовувати електронні портфоліо (Google Sites, Padlet).

Дослідницьке завдання 4. Створити електронне портфоліо, у якому представити етапи виконання дослідницького завдання, отримані результати та рефлексивний аналіз власної діяльності.

З метою візуалізації та представлення результатів досліджень доцільно застосовувати цифрові інструменти для створення презентацій і наукових постерів (PowerPoint, Canva).

Дослідницьке завдання 5. Підготувати презентацію результатів міні-дослідження з проблеми логопедії та презентувати її під час навчального заняття або наукового заходу.

Для організації спільної дослідницької діяльності студентів ефективними є онлайн-платформи для командної роботи (Google Classroom, Microsoft Teams).

Дослідницьке завдання 6. У групі студентів розробити спільний дослідницький проект, розподілити функції між учасниками та узагальнити результати колективної роботи.

5.2. Використання логопедичних застосунків і цифрових ресурсів у дослідницькій практиці

Використання логопедичних застосунків і цифрових ресурсів у дослідницькій практиці майбутніх логопедів є важливим напрямом формування їхньої дослідницької компетентності та готовності до застосування сучасних технологій у професійній діяльності. Цифрові логопедичні ресурси поєднують корекційний і діагностичний потенціал, що створює умови для проведення педагогічних спостережень, аналізу мовленнєвого розвитку дітей та оцінювання ефективності корекційно-розвиткової роботи.

Логопедичні застосунки та цифрові платформи можуть використовуватися студентами як інструменти збору емпіричних даних у межах навчально-дослідної діяльності. Під час роботи з такими ресурсами майбутні логопеди мають можливість фіксувати результати виконання мовленнєвих завдань, аналізувати типові помилки, відстежувати динаміку

мовленнєвого розвитку дітей та порівнювати ефективність різних корекційних прийомів. Це сприяє формуванню навичок систематизації даних, їх інтерпретації та формулювання обґрунтованих висновків (Звекова, 2024).

У дослідницькій практиці доцільним є використання логопедичних застосунків, спрямованих на розвиток звуковимови, фонематичного сприймання, лексико-граматичної будови мовлення та зв'язного мовлення (наприклад, *Speech Blubs*, *Articulation Station*, *Bitsboard*, *LearningApps*). Застосування таких ресурсів дозволяє студентам аналізувати реакцію дитини на цифрові вправи, визначати рівень залученості та ефективність використання цифрових засобів у корекційній роботі.

Цифрові ресурси також використовуються для проведення міні-досліджень, спрямованих на порівняння традиційних і цифрових методів логопедичної роботи. Студенти можуть досліджувати, як використання логопедичних застосунків впливає на мовленнєву активність дітей, швидкість засвоєння мовленнєвих навичок і мотивацію до занять. Такий підхід сприяє формуванню вмінь здійснювати порівняльний аналіз і оцінювати доцільність використання цифрових технологій у професійній діяльності логопеда.

Важливим аспектом використання логопедичних застосунків у дослідницькій практиці є розвиток критичного ставлення студентів до цифрових ресурсів. Майбутні логопеди навчаються оцінювати зміст застосунків з позицій наукової обґрунтованості, відповідності віковим та індивідуальним особливостям дітей, а також педагогічної доцільності їх використання. Це сприяє формуванню відповідального та усвідомленого підходу до впровадження цифрових технологій у корекційно-розвиткову роботу.

Логопедичні мобільні застосунки і цифрові ресурси

Мобільний застосунок «**Логопедія**» є українськомовним цифровим ресурсом, розробленим для підтримки корекційно-розвиткової роботи з дітьми, які мають порушення мовлення. Застосунок містить інтерактивні вправи для постановки та автоматизації звуків, розвитку фонематичного слуху, збагачення словникового запасу й формування лексико-граматичних навичок. Його доцільно використовувати під час індивідуальних логопедичних занять як додатковий тренажер, а також у форматі домашніх завдань за рекомендаціями фахівця. У дослідницькій практиці майбутніх логопедів застосунок може використовуватися для фіксації результатів корекційної роботи, аналізу динаміки мовленнєвого розвитку дитини та порівняння ефективності традиційних і цифрових методів логопедичної допомоги.

<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.OsvitnyaAgencia.Logoped>

Український мобільний застосунок «**Логопед Щ укр**» орієнтований на тренування складних для вимови звуків у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, зокрема звука «Щ». Він побудований у формі ігрового симулятора, що дозволяє підвищити мотивацію дитини до мовленнєвої діяльності та знизити рівень напруження під час корекційних занять. У практичній роботі логопеда застосунок доцільно використовувати на етапі автоматизації звуків у словах і фразах, а також для коротких тренувальних вправ між основними заняттями. У дослідницькому контексті студенти можуть застосовувати цей ресурс для аналізу частоти правильних повторів, вивчення впливу ігрових цифрових вправ на мовленнєву активність дитини та оцінювання прогресу в динаміці.

<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.vprihogenko.schaukr>

Застосунок «**Логопед З укр**» є спеціалізованим українським цифровим ресурсом, спрямованим на корекцію вимови конкретного звука «З». Його зміст структурований за принципом поступового ускладнення мовленнєвого матеріалу, що дозволяє логопеду цілеспрямовано працювати над формуванням правильної артикуляції. У практиці роботи з дітьми з фонетико-фонематичними порушеннями застосунок може використовуватися як допоміжний інструмент для індивідуальної роботи або закріплення результатів логопедичного заняття. Для майбутніх логопедів цей ресурс є зручним засобом проведення міні-досліджень, зокрема для порівняльного аналізу результатів корекції одного звука за допомогою традиційних і цифрових вправ.

https://play.google.com/store/apps/details?id=com.vprihogenko.logo_z_ukr

Мобільний застосунок «**Логопотам**» є українською платформою з логопедичними та розвивальними іграми, спрямованими на загальний мовленнєвий розвиток дитини. Він містить завдання на розвиток дикції, фонематичного слуху, складання слів і простих мовленнєвих конструкцій. У роботі з дітьми з ООП застосунок доцільно використовувати як мотиваційний компонент логопедичних занять, особливо для дітей зі зниженим рівнем пізнавальної активності або труднощами концентрації уваги. У дослідницькій діяльності студентів спеціальної освіти «Логопотам» може слугувати інструментом для вивчення впливу гейміфікації на мовленнєву активність і мотивацію дітей до виконання корекційних завдань.

<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.bubulearn.android>

Український цифровий ресурс «**МОВАє. Вчусь розуміти мовлення**» спрямований на розвиток розуміння мовлення, збагачення словникового запасу та формування мовленнєвого сприймання у дітей з затримкою мовленнєвого розвитку та іншими мовленнєвими труднощами. Застосунок пропонує вправи різного рівня складності, що дозволяє адаптувати навчальний матеріал до індивідуальних можливостей дитини. У практичній

діяльності логопеда ресурс може використовуватися як складова корекційно-розвиткової програми, спрямованої на розвиток рецептивного мовлення. Для студентів-логопедів «MOVAє» є зручним інструментом проведення дослідницьких спостережень, аналізу змін у розумінні мовлення та оцінювання ефективності цифрових вправ у роботі з дітьми з ООП. <https://play.google.com/store/apps/details?id=tausoft.game.ldlogoped>

Онлайн-платформа **Logoped.online** є україномовним цифровим сервісом для дистанційної логопедичної роботи, що поєднує інтерактивні вправи, відеоформат занять і консультаційну підтримку. Платформа може використовуватися як у роботі з дітьми, які не мають можливості відвідувати очні заняття, так і як додатковий ресурс для закріплення мовленнєвих навичок. У контексті дослідницької підготовки майбутніх логопедів цей ресурс відкриває можливості для аналізу результативності онлайн-форм корекційної роботи, порівняння очних і дистанційних занять, а також вивчення особливостей цифрової взаємодії логопеда з дитиною. <https://logoped.online/ua/>

Діяльність української платформи **AAC in Ukraine** спрямована на розвиток альтернативної та додаткової комунікації для дітей із тяжкими мовленнєвими порушеннями. Ресурс надає інформаційні матеріали, рекомендації та навчальні курси щодо впровадження AAC-підходів в українському освітньому середовищі. У роботі логопеда платформа може використовуватися для підбору стратегій підтримки комунікації дітей, які не володіють усним мовленням. Для студентів спеціальної освіти цей ресурс є важливим джерелом для дослідження ефективності альтернативних засобів комунікації, аналізу змін у комунікативній активності дітей та формування дослідницького підходу до роботи з дітьми з комплексними порушеннями розвитку. <https://www.aac.org.ua/>

5.3. Онлайн-дослідження, цифрові кейси та візуалізація результатів досліджень

Онлайн-дослідження, цифрові кейси та візуалізація результатів досліджень є важливими складниками формування дослідницької компетентності майбутніх логопедів в умовах цифровізації освітнього процесу. Використання онлайн-інструментів у навчально-дослідній діяльності розширює можливості збору, аналізу та інтерпретації емпіричних даних, сприяє розвитку аналітичного мислення та формуванню навичок наукової комунікації.

Онлайн-дослідження дозволяють майбутнім логопедам організовувати та проводити педагогічні дослідження в дистанційному або змішаному форматі. Застосування онлайн-опитувань, анкетування, цифрових форм спостереження дає змогу залучати ширше коло респондентів, оперативно збирати дані та систематизувати результати. У процесі виконання таких

досліджень студенти формують уміння коректно формулювати дослідницькі запитання, добирати адекватні методи збору даних і дотримуватися етичних принципів педагогічного дослідження, зокрема конфіденційності та добровільності участі.

Цифрові кейси як форма навчально-дослідної роботи передбачають аналіз реальних або змодельованих професійних ситуацій, представлених у цифровому форматі (текстові описи, відеофрагменти логопедичних занять, інтерактивні сценарії). Робота з цифровими кейсами сприяє розвитку в студентів умінь аналізувати педагогічні проблеми, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, висувати гіпотези та обґрунтовувати професійні рішення з опорою на наукові знання. Використання цифрових кейсів особливо ефективно у підготовці майбутніх логопедів до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища, де професійні ситуації часто мають комплексний і міждисциплінарний характер.

Візуалізація результатів досліджень є важливим етапом науково-дослідної діяльності, оскільки вона забезпечує наочне представлення отриманих даних, полегшує їх аналіз і сприяє формуванню навичок узагальнення результатів. Використання цифрових інструментів для побудови таблиць, діаграм, графіків і інфографіки дозволяє студентам систематизувати емпіричні дані, відстежувати динаміку мовленнєвого розвитку дітей та аргументовано представляти результати власних досліджень.

У процесі навчання майбутні логопеди можуть використовувати візуалізацію результатів для підготовки звітів за результатами міні-досліджень, презентацій наукових доповідей, електронних портфоліо та публікацій. Це сприяє розвитку навичок наукової комунікації, умінь структурувати дослідницький матеріал і презентувати його відповідно до вимог академічного середовища.

Інтеграція онлайн-досліджень, цифрових кейсів і візуалізації результатів у освітній процес закладів вищої освіти забезпечує практико-орієнтований характер професійної підготовки майбутніх логопедів, сприяє формуванню їхньої дослідницької автономії та готовності до використання сучасних цифрових інструментів у науково обґрунтованій професійній діяльності.

У процесі формування дослідницької компетентності майбутніх логопедів онлайн-дослідження доцільно використовувати як форму навчально-дослідної діяльності, що дозволяє поєднати теоретичну підготовку з аналізом реальних освітніх ситуацій. Прикладом онлайн-дослідження може бути вивчення особливостей мовленнєвого розвитку дітей з ООП шляхом дистанційного анкетування педагогів або батьків із використанням онлайн-форм. Студентам пропонується розробити анкету, спрямовану на виявлення типових мовленнєвих труднощів дитини, частоти використання логопедичних вправ удома та оцінки змін у мовленні після корекційної

роботи. Отримані дані аналізуються, узагальнюються та використовуються для формулювання висновків щодо ефективності логопедичного супроводу.

Іншим прикладом онлайн-дослідження є дистанційне педагогічне спостереження за логопедичними заняттями у форматі відеофрагментів або онлайн-сесій. Студенти аналізують структуру заняття, застосовані методи, рівень мовленнєвої активності дитини та динаміку її участі в корекційних вправах. Таке дослідження сприяє розвитку вмінь аналізувати педагогічний процес, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та формулювати обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення логопедичної роботи.

Цифрові кейси використовуються як ефективний інструмент моделювання професійних ситуацій і розвитку дослідницького мислення майбутніх логопедів. Прикладом цифрового кейсу може бути опис ситуації дистанційної логопедичної роботи з дитиною з мовленнєвими порушеннями, доповнений відеозаписами занять, результатами діагностики та характеристикою освітнього середовища. Завдання студентів полягає в аналізі представлених матеріалів, визначенні основної педагогічної проблеми, формулюванні дослідницьких запитань і розробленні науково обґрунтованих рекомендацій щодо корекційно-розвиткової роботи.

Ще одним прикладом цифрового кейсу є аналіз складної ситуації використання логопедичних застосунків у роботі з дитиною з ООП. Студентам пропонується оцінити доцільність використання цифрового ресурсу, визначити його корекційний потенціал, проаналізувати труднощі впровадження та запропонувати шляхи поєднання цифрових і традиційних методів логопедичної роботи. Такий кейс формує вміння критично оцінювати інноваційні засоби та застосовувати їх у професійній діяльності з урахуванням індивідуальних особливостей дитини.

Важливим компонентом онлайн-досліджень є візуалізація результатів, що забезпечує наочність і структурованість отриманих даних. Для цього доцільно використовувати цифрові інструменти, зокрема *Google Sheets*, *Canva*, *Infogram* та аналогічні сервіси. Використання *Google Sheets* дозволяє студентам систематизувати результати логопедичної діагностики, здійснювати підрахунок показників, будувати таблиці та графіки динаміки мовленнєвого розвитку дітей. Дослідницьким завданням може бути побудова діаграми змін рівня сформованості мовленнєвих навичок до і після корекційного впливу з подальшим аналізом отриманих результатів.

Canva доцільно застосовувати для створення інфографіки та презентацій результатів міні-досліджень. Студентам пропонується візуалізувати результати дослідження у вигляді інфографіки, що відображає основні показники мовленнєвого розвитку, використані методи та сформульовані висновки. Це сприяє розвитку навичок наукової комунікації та вмінь доступно представляти результати досліджень для різних цільових аудиторій.

Сервіс *Infogram* може використовуватися для створення інтерактивних графіків і схем, що дозволяють глибше проаналізувати емпіричні дані.

Дослідницьке завдання для студентів може полягати у створенні інтерактивної візуалізації результатів онлайн-дослідження, яка демонструє залежність між частотою логопедичних занять, використанням цифрових ресурсів і рівнем мовленнєвого прогресу дитини.

6. Оцінювання рівня сформованості дослідницької компетентності майбутніх бакалаврів спеціальної освіти

6.1. Методи самооцінювання та рефлексії дослідницької діяльності студентів

Оцінювання рівня сформованості дослідницької компетентності майбутніх бакалаврів спеціальної освіти є важливим складником забезпечення якості їхньої професійної підготовки. Системне оцінювання дозволяє не лише визначити ступінь готовності студентів до здійснення науково-дослідної діяльності, а й сприяє усвідомленню ними власних досягнень і труднощів, формуванню потреби в професійному саморозвитку та вдосконаленні дослідницьких умінь.

Процес оцінювання дослідницької компетентності має ґрунтуватися на поєднанні зовнішнього оцінювання (викладачами) та внутрішнього оцінювання (самооцінювання й рефлексії студентів). Такий підхід забезпечує об'єктивність оцінювання та сприяє розвитку відповідальності студентів за результати власної навчально-дослідної діяльності.

Методи самооцінювання та рефлексії відіграють ключову роль у формуванні дослідницької компетентності майбутніх бакалаврів спеціальної освіти, оскільки сприяють усвідомленню студентами власного рівня підготовки, сильних і слабких сторін дослідницької діяльності та напрямів подальшого професійного розвитку. Самооцінювання дозволяє студентам критично оцінювати результати власної роботи, співвідносити їх із визначеними критеріями та показниками, а також формувати реалістичну оцінку власних дослідницьких можливостей.

Одним із ефективних методів самооцінювання є ведення рефлексивного щоденника дослідницької діяльності. У процесі його заповнення студенти фіксують етапи виконання дослідницьких завдань, труднощі, з якими вони стикаються, використані методи та отримані результати. Аналіз власних записів сприяє розвитку рефлексивних умінь, формуванню дослідницької позиції та усвідомленню значущості наукового підходу в професійній діяльності логопеда.

Важливим методом самооцінювання є використання анкет і чек-листів самооцінки дослідницьких умінь, що розробляються відповідно до критеріїв сформованості дослідницької компетентності. Заповнення таких інструментів дозволяє студентам оцінити рівень володіння методами дослідження, уміннями аналізу та інтерпретації даних, здатністю до використання цифрових інструментів і готовністю до наукової комунікації.

Метод портфоліо дослідницької діяльності є ще одним ефективним засобом самооцінювання. Формування електронного або паперового портфоліо передбачає накопичення результатів навчально-дослідної роботи студента, зокрема міні-досліджень, проєктів, аналітичних звітів, презентацій і рефлексивних матеріалів. Аналіз портфоліо дозволяє студентам оцінити динаміку розвитку власної дослідницької компетентності та усвідомити результати професійного зростання.

Рефлексивні бесіди та групові обговорення результатів дослідницької діяльності сприяють розвитку критичного мислення, умінь аргументовано висловлювати власну позицію та аналізувати досвід одногрупників. У процесі таких обговорень студенти навчаються співвідносити власні результати з досягненнями інших, що стимулює мотивацію до самовдосконалення та формування дослідницької культури.

Застосування цифрових інструментів для самооцінювання й рефлексії (онлайн-опитування, електронні портфоліо, цифрові рефлексивні форми) розширює можливості реалізації цих методів у освітньому процесі закладів вищої освіти. Використання таких інструментів сприяє систематизації результатів самооцінювання, підвищує об'єктивність рефлексивного аналізу та забезпечує зручність зберігання й аналізу даних.

Приклад анкети самооцінювання рівня сформованості дослідницької компетентності студентів

Анкета спрямована на виявлення рівня усвідомлення студентами власних дослідницьких умінь і ставлення до науково-дослідної діяльності. Запропоновані твердження оцінюються за шкалою від 1 до 5 (1 — повністю не згоден/не згодна, 5 — повністю згоден/згодна).

1. Я усвідомлюю значення дослідницької діяльності для професійної діяльності логопеда.
2. Мені цікаво виконувати навчально-дослідні завдання з фахових дисциплін.
3. Я володію базовими знаннями з методології педагогічних і логопедичних досліджень.
4. Я вмюю формулювати мету, завдання та гіпотези педагогічного дослідження.
5. Я здатний(а) добирати адекватні методи дослідження відповідно до поставленої проблеми.
6. Я використовую цифрові інструменти для збору й аналізу дослідницьких даних.
7. Я вмюю аналізувати результати дослідження та формулювати обґрунтовані висновки.
8. Я здатний(а) критично оцінювати власну дослідницьку діяльність.
9. Я готовий(а) презентувати результати власного дослідження в академічному середовищі.

10. Я відчуваю потребу в подальшому розвитку власних дослідницьких умінь.

Анкета може використовуватися на початковому та завершальному етапах навчального курсу для відстеження динаміки сформованості дослідницької компетентності.

Приклад чек-листа самооцінки дослідницьких умінь студента

Чек-лист використовується для самостійної оцінки готовності студента до виконання дослідницьких завдань. Студент позначає виконання кожного пункту («так», «частково», «ні»).

- Я визначив(ла) проблему педагогічного або логопедичного дослідження.
- Я сформулював(ла) мету та завдання дослідження.
- Я проаналізував(ла) наукові джерела з обраної теми.
- Я обрав(ла) методи дослідження, відповідні поставленій меті.
- Я провів(ла) педагогічне спостереження або міні-дослідження.
- Я систематизував(ла) отримані дані (таблиці, записи, схеми).
- Я використав(ла) цифрові інструменти для аналізу або візуалізації результатів.
- Я сформулював(ла) висновки на основі отриманих результатів.
- Я здійснив(ла) рефлексію власної дослідницької діяльності.
- Я визначив(ла) напрями подальшого вдосконалення дослідницьких умінь.

Чек-лист доцільно використовувати під час виконання курсових робіт, міні-досліджень і проєктних завдань.

Приклад рефлексивних запитань для аналізу дослідницької діяльності студентів

Рефлексивні запитання можуть застосовуватися у формі письмового звіту, рефлексивного щоденника або під час групових обговорень.

- Які знання та вміння я здобув(ла) в процесі виконання дослідницького завдання?
- Які труднощі виникли під час планування та проведення дослідження?
- Які методи або інструменти виявилися для мене найбільш ефективними?
- Як використання цифрових ресурсів вплинуло на якість мого дослідження?
- Що б я змінив(ла) у процесі виконання дослідницького завдання, маючи цей досвід?
- Які результати мого дослідження мають практичну цінність для логопедичної роботи?
- Як отриманий дослідницький досвід вплинув на моє професійне самовизначення?
- Які дослідницькі вміння потребують подальшого розвитку?
- Яким чином я можу використати результати цього дослідження в майбутній професійній діяльності?

7. Рекомендації для практичного застосування

7.1. Практичні рекомендації викладачам закладів вищої освіти

Розроблені методичні рекомендації спрямовані на підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх бакалаврів спеціальної освіти шляхом цілеспрямованого розвитку їхньої дослідницької компетентності. Практичне застосування запропонованих підходів потребує системної взаємодії викладачів, студентів і освітнього середовища закладу вищої освіти, а також інтеграції дослідницького компонента в усі складники освітнього процесу.

З метою ефективного формування дослідницької компетентності майбутніх бакалаврів спеціальної освіти викладачам закладів вищої освіти доцільно забезпечувати системне впровадження дослідницького підходу в освітній процес. Насамперед варто інтегрувати дослідницькі завдання різного рівня складності у зміст фахових дисциплін спеціальної та логопедичної спрямованості, поєднуючи теоретичний матеріал із аналізом практичних ситуацій, міні-дослідженнями та проектною діяльністю студентів.

Доцільним є використання активних та інтерактивних методів навчання, зокрема кейс-методів, проблемно-пошукових завдань, навчальних проєктів, дискусій і групових форм роботи, що сприяють розвитку критичного мислення, дослідницької ініціативи та здатності студентів до аргументованого прийняття професійних рішень. Викладачам рекомендується створювати навчальні ситуації, у яких студенти виступають не лише виконавцями завдань, а й активними суб'єктами дослідницької діяльності.

Важливим аспектом є залучення студентів до науково-дослідної роботи поза межами аудиторних занять, зокрема участі в наукових гуртках, проблемних групах, конференціях, тренінгах, вебінарах і молодіжних наукових хабах. Викладачам доцільно сприяти інтеграції результатів такої діяльності в освітній процес, використовуючи їх під час виконання курсових і кваліфікаційних робіт, аналізу практичних кейсів і рефлексивних завдань.

Рекомендується активно використовувати інформаційні та цифрові технології як засіб організації дослідницької діяльності студентів. Це передбачає застосування онлайн-опитувань, електронних портфоліо, цифрових логопедичних ресурсів, інструментів для аналізу й візуалізації результатів досліджень. Викладачам варто формувати у студентів навички критичного використання цифрових ресурсів, зокрема оцінювання їхньої наукової обґрунтованості та педагогічної доцільності.

Особливу увагу слід приділяти розвитку рефлексивних умінь студентів. Викладачам рекомендується систематично використовувати методи самооцінювання та рефлексії, зокрема рефлексивні щоденники, чек-листи, анкетування та групові обговорення результатів дослідницької діяльності. Це сприяє усвідомленню студентами власного рівня сформованості дослідницької компетентності та визначенню напрямів подальшого професійного зростання.

Викладачам також доцільно забезпечувати міждисциплінарну інтеграцію дослідницьких завдань, поєднуючи зміст фахових дисциплін спеціальної освіти з психологією, педагогікою, інклюзивною освітою та інформаційними технологіями. Такий підхід сприяє формуванню цілісного бачення професійної діяльності логопеда та підвищує практичну значущість дослідницької підготовки.

Реалізація запропонованих практичних рекомендацій дозволяє викладачам закладів вищої освіти створити сприятливе освітнє середовище для розвитку дослідницької компетентності майбутніх бакалаврів спеціальної освіти, забезпечити практико-орієнтований характер їхньої професійної підготовки та підвищити якість освітнього процесу загалом.

7.2. Рекомендації майбутнім бакалаврам спеціальної освіти щодо організації дослідницької діяльності

З метою ефективного формування дослідницької компетентності майбутнім бакалаврам спеціальної освіти доцільно усвідомлювати дослідницьку діяльність як невід'ємну складову професійної підготовки та подальшої фахової діяльності. Активна участь у навчально-дослідній роботі сприяє розвитку наукового мислення, формуванню здатності аналізувати освітні ситуації та приймати обґрунтовані професійні рішення у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

Студентам рекомендується планувати власну дослідницьку діяльність на системній основі, починаючи з визначення актуальної проблеми спеціальної освіти або логопедії, що має практичну значущість. Важливо чітко формулювати мету, завдання та очікувані результати дослідження, а також добирати методи, адекватні поставленій проблемі та можливостям освітнього середовища.

Доцільним є активне використання можливостей фахових дисциплін для виконання дослідницьких завдань різного рівня складності. Студентам рекомендується залучатися до виконання міні-досліджень, аналізу практичних ситуацій, проєктної діяльності та кейс-методів, що сприяє формуванню дослідницьких умінь і набуттю досвіду наукового аналізу педагогічних явищ.

Особливу увагу варто приділяти використанню сучасних інформаційних технологій у дослідницькій діяльності. Студентам рекомендується застосовувати цифрові інструменти для пошуку й аналізу наукових джерел, збору та обробки емпіричних даних, візуалізації результатів досліджень і представлення їх у формі презентацій, електронних портфоліо або наукових доповідей. Це сприяє розвитку цифрової грамотності та підвищує ефективність дослідницької роботи.

Майбутнім бакалаврам спеціальної освіти доцільно активно долучатися до наукових заходів, зокрема конференцій, семінарів, тренінгів, вебінарів і діяльності молодіжних наукових хабів. Участь у таких формах неформальної

освіти сприяє розширенню наукового світогляду, формуванню навичок наукової комунікації та мотивації до подальшої дослідницької діяльності.

Рекомендується поєднувати дослідницьку діяльність із педагогічною практикою та волонтерською роботою з дітьми з особливими освітніми потребами. Аналіз реальних педагогічних ситуацій, педагогічне спостереження та рефлексія власної діяльності дозволяють студентам перевіряти теоретичні положення на практиці та формувати практико-орієнтований дослідницький досвід.

Важливим аспектом організації дослідницької діяльності є розвиток рефлексивних умінь. Студентам рекомендується систематично здійснювати самооцінювання результатів власної дослідницької роботи, використовувати рефлексивні щоденники, чек-листи та анкетування для аналізу власних досягнень і труднощів. Такий підхід сприяє усвідомленню особистісного та професійного зростання і визначенню напрямів подальшого розвитку дослідницької компетентності.

Дотримання запропонованих рекомендацій дозволить майбутнім бакалаврам спеціальної освіти ефективно організувати власну дослідницьку діяльність, формувати науково обґрунтований підхід до професійної практики та забезпечити готовність до безперервного професійного саморозвитку в умовах сучасної спеціальної та інклюзивної освіти.

ВИСНОВКИ

У методичних рекомендаціях *«Дослідницька діяльність у професійній підготовці фахівців спеціальної освіти»* комплексно розкрито теоретичні та практичні засади формування дослідницької компетентності майбутніх бакалаврів спеціальної освіти, зокрема логопедів, в умовах сучасного інклюзивного освітнього середовища. Проведений аналіз нормативно-правових документів, наукових джерел і сучасної освітньої практики засвідчив, що дослідницька компетентність є невід'ємним складником професійної готовності фахівця спеціальної освіти та важливою умовою підвищення якості корекційно-розвиткової роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

У результаті узагальнення теоретичних положень встановлено, що дослідницька діяльність сприяє формуванню в майбутніх фахівців спеціальної освіти науково обґрунтованого професійного мислення, здатності до аналізу педагогічних явищ, критичного осмислення власного досвіду та впровадження інноваційних підходів у практичну діяльність. Розвиток дослідницької компетентності забезпечує готовність студентів до здійснення педагогічного спостереження, аналізу мовленнєвого розвитку дітей, оцінювання ефективності корекційних впливів і прийняття обґрунтованих професійних рішень. Також обґрунтовано доцільність інтеграції дослідницьких завдань у зміст фахових дисциплін спеціальної освіти, що забезпечує практико-орієнтований характер професійної підготовки та сприяє поєднанню теоретичних знань із реальними умовами професійної діяльності. Запропоновані приклади дослідницьких завдань, міні-досліджень, проєктної та проблемно-дослідницької діяльності створюють умови для поступового формування дослідницьких умінь і розвитку професійної автономії майбутніх фахівців.

Особливу увагу приділено використанню активних та інтерактивних методів навчання, зокрема кейс-методів, проєктної діяльності, дискусій і аналізу практичних ситуацій, які сприяють розвитку критичного мислення, рефлексивних умінь і здатності до міждисциплінарної взаємодії. Застосування кейс-методів у підготовці майбутніх логопедів дозволяє моделювати складні професійні ситуації та формувати готовність до роботи в умовах інклюзивної освіти.

У рекомендаціях доведено значущість неформальної освіти та волонтерської діяльності як важливих чинників розвитку дослідницької компетентності. Участь студентів у наукових заходах, тренінгах, вебінарах, діяльності молодіжних наукових хабів і волонтерських проєктах сприяє набуттю практичного досвіду, розвитку мотивації до науково-дослідної роботи та формуванню професійної ідентичності майбутніх фахівців спеціальної освіти.

Важливим результатом методичних рекомендацій є обґрунтування можливостей використання сучасних інформаційних технологій у

формуванні дослідницької компетентності майбутніх логопедів. Описані цифрові інструменти, логопедичні застосунки, онлайн-дослідження та засоби візуалізації результатів досліджень розширюють освітній простір, підвищують ефективність збору й аналізу емпіричних даних та сприяють розвитку цифрової грамотності студентів.

Запропоновані критерії, методи самооцінювання та рефлексії дозволяють здійснювати системне оцінювання рівня сформованості дослідницької компетентності, відстежувати динаміку професійного зростання студентів і формувати усвідомлене ставлення до власної дослідницької діяльності. Практичні рекомендації для викладачів і здобувачів вищої освіти забезпечують можливість упровадження дослідницького підходу в освітній процес закладів вищої освіти.

Отже, розроблені методичні рекомендації мають практичну цінність і можуть бути використані в освітньому процесі закладів вищої освіти з метою підвищення якості професійної підготовки майбутніх бакалаврів спеціальної освіти. Їх упровадження сприятиме формуванню конкурентоспроможного фахівця, здатного до науково обґрунтованої, рефлексивної та інноваційної професійної діяльності в умовах сучасної спеціальної та інклюзивної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєва С. В. Інновації та перспективи в освітніх практиках: неформальна освіта. *Проблеми сучасного підручника*. 2024. №. 32. С. 6-12.
2. Балашова С.П., Головка Н.І. Педагогічна діагностика дослідницьких умінь у майбутніх викладачів закладів вищої освіти. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, 2019. Vol. VII (80). Issue 198. pp. 10–13.
3. Біда О.А. Сутність та структура дослідницької компетентності майбутніх фахівців. *Наукові записки. Педагогічні науки*. Кропивницький: РВВ КДПУ ім. Винниченка, 2017. Вип. 159. С. 10–13.
4. Василенко К. С. Використання інтерактивних технологій у формуванні дослідницької компетентності майбутніх психологів. *World trends in the use of interactive technologies in education: International collective monograph / Intellebence Transportation System And Smart City Institute (ITSSCI)*. Lima, Peru Kyiv, Ukraine, 2023. С. 469-488.
5. Дослідницька робота здобувачів вищої освіти: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 016 «Спеціальна освіта» / укл. І. М. Дичківська, О. А. Козлюк, Г. М. Косарева, О. І. Косарева, Т. О. Павлюк, Н. М. Руденко, О. І. Степанова, Н. Ф. Федорова, О. В. Войтович, О. І. Юрчук ; за заг. ред. І. М. Дичківської, О. А. Козлюк. Рівне : РДГУ, 2019. 112 с.
6. Закон України «Про вищу освіту»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
7. Закон України «Про освіту»
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/zakon-pro-osvitu.pdf>
8. Закон України «Про повну загальну середню освіту» №463-ІХ
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
9. Звекова С. М. Використання інноваційних технологій у процесі формування дослідницької компетентності у майбутніх бакалаврів спеціальної освіти. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*» № 2(62), 2024.
<https://drive.google.com/file/d/1PxqOgUY4TiczfawrAbBV79izV0YZy0oe/view?usp=sharing>
10. Звекова С. М. Кейс-технології як інструмент розвитку дослідницької компетентності майбутніх бакалаврів спеціальної освіти. *Науковий збірник «Актуальні питання гуманітарних наук»* № 84. 2025. С. 327-333.
11. Концепція розвитку інклюзивної освіти <https://mon.gov.ua/inklyuzivne-navchannya>

12. Корисні додатки для дітей з особливими освітніми потребами <https://autism.ua/publikatsii/46-korysna-informatsiia/646-planshet-v-rukakh-osoblyvykh-ditei-korysni-dodatky>
13. Литовченко С. В. Тренінгові форми підготовки педагогів дошкільних навчальних закладів до роботи з дітьми з особливими потребами. Освіта осіб з особливими потребами : шляхи розбудови. 2015. Вип. 8. С. 84-93.
14. Марушко П. Навчально-дослідні завдання як умова формування дослідних умінь майбутніх педагогов професійного навчання. Збірник матеріалів IV міжнародної науково-практичної конференції технологічна і професійна освіта: Проблеми і перспективи. 2024. С. 58.
15. Нохріна І. С., Котелевець А. Волонтерська діяльність, як засіб формування соціальної успішності студентів. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія соціально-педагогічна. 2024. №. 39. С. 74-79.
16. Охріменко О., Семеніхіна О. Професійна підготовка майбутніх бакалаврів спеціальної освіти до використання цифрових технологій в умовах інклюзивного освітнього простору. Освіта. Інноватика. Практика. 2021. Том 9. № 2. С. 48-55. URL: <https://doi.org/10.31110/2616-650Xvol9i2-006>
17. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.
18. Постанова КМУ №957 «Про інклюзивне навчання» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text>
19. Сипчук Є. Категорія «дослідницька компетентність»: зміст і структура, Гуманізація навчально-виховного процесу. 2022. № 1. С. 45–52.
20. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта» <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha%20osvita/standarty/2022/016.pdf>
21. Стеблюк С., Корягіна І. Використання комп'ютерних технологій у навчанні дітей з особливими освітніми потребами. 2024. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/67688/1/%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%202024%20%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%8C%20%281%29%20%281%29.pdf>
22. Федорчук В. В. Формування дослідницької компетентності майбутніх педагогів в процесі вивчення методики наукових досліджень. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. 2022. Вип. 1 (21).
23. Чупахіна С. В. Формування готовності майбутніх учителів до використання інформаційних технологій (ІТ) в інклюзивному навчанні учнів з особливими освітніми потребами: Дис. кан. пед. наук 13.00.03. Київ, 2021. [chrome-](#)

[extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/%D0%94_26.053.23/Chupakhina.pdf](https://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/%D0%94_26.053.23/Chupakhina.pdf)

24. Шапаренко О. Волонтерська діяльність як важлива складова виховання особистості студента. *Шляхи розвитку науки та освіти в умовах сьогодення*. 2024. С. 86.
25. Юник І. Д. Формальна, неформальна та інформальна освіта у брендингу викладача вишу. *Академічні студії*. Серія «Педагогіка». 2022. №. 1. С. 221-228.

ДОДАТКИ

Додаток А

Рефлексивний щоденник дослідницької діяльності майбутнього бакалавра спеціальної освіти

Рефлексивний щоденник призначений для систематичного аналізу студентом власної навчально-дослідної та практичної діяльності в процесі професійної підготовки. Його ведення сприяє розвитку рефлексивних умінь, усвідомленню динаміки формування дослідницької компетентності та плануванню подальшого професійного зростання.

1. Загальна інформація

Прізвище, ім'я студента _____

Освітня програма / спеціальність _____

Навчальна дисципліна _____

Вид діяльності (міні-дослідження, практика, проєкт, кейс тощо)

Термін виконання _____

2. Опис дослідницької діяльності

Короткий опис завдання або проблеми, над якою здійснювалася робота

Мета дослідницької діяльності _____

Використані методи (спостереження, аналіз джерел, анкетування, цифрові інструменти тощо) _____

3. Отримані результати

Основні результати виконаної роботи

Виявлені труднощі та проблемні моменти

Неочікувані результати або спостереження

4. Рефлексивний аналіз

Які нові знання та вміння були сформовані?

Які дослідницькі дії виявилися найбільш ефективними?

Що викликало труднощі та чому?

Яким чином я можу вдосконалити власну дослідницьку діяльність?

5. Самооцінка рівня дослідницької компетентності (коротка характеристика власних досягнень за такими аспектами: аналіз інформації, добір методів, використання цифрових інструментів, рефлексія результатів).

6. Висновки та плани подальшого розвитку

Практичне значення отриманого досвіду для майбутньої професійної діяльності.

Напрями подальшого вдосконалення дослідницьких умінь.

Електронне портфоліо дослідницької діяльності майбутнього бакалавра спеціальної освіти

Електронне портфоліо є формою узагальнення результатів навчально-дослідної, практичної та проєктної діяльності студента. Воно може бути створене на платформах Google Sites, Padlet, Canva або інших цифрових сервісах.

Структура електронного портфоліо

- 1. Титульна сторінка**
 - ПІБ студента
 - Освітня програма, курс
 - Назва портфоліо
 - Заклад вищої освіти
 - Рік навчання
- 2. Професійний профіль студента**
 - Коротка інформація про професійні інтереси
 - Мотивація до дослідницької діяльності
 - Очікування від професійної підготовки
- 3. Навчально-дослідні роботи**
 - Міні-дослідження (опис, мета, результати)
 - Аналітичні огляди наукових джерел
 - Курсові роботи (за наявності)
- 4. Проєктна та кейсова діяльність**
 - Опис реалізованих навчальних або наукових проєктів
 - Аналіз цифрових і практичних кейсів
 - Власні висновки та рекомендації
- 5. Педагогічна практика та волонтерська діяльність**
 - Опис видів діяльності
 - Дослідницькі спостереження
 - Приклади використання цифрових ресурсів
- 6. Рефлексія та самооцінка**
 - Рефлексивні звіти
 - Чек-листи самооцінювання
 - Аналіз динаміки професійного та дослідницького розвитку
- 7. Висновки та перспективи професійного зростання**
 - Узагальнення дослідницького досвіду
 - Плани подальшого професійного й наукового розвитку